

# GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE

# Denizli

Yerel Tarih ve Kültür Dergisi

Sayı: 21 | Ocak - Nisan 2009

Dergisi

● Denizli'de Evliya Çelebi ● Denizli'de Kadın... ● Köy Enstitülüler ● Terzi Meliha Cengiz ● Denizli'de İlk Anaokulu



Benim nâziz vücudum elbet bir gün toprak olacaktır, ama TÜRKİYE CUMHURİYETİ ilelebet payidar kalacaktır...



GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE  
**DENİZLİ**  
DERGİSİ



ÖĞRENCİLERİMİZE  
BURSLAR



SOSYAL  
ETKİNLİKLER  
VE  
GEZİLER



KİŞİSEL GELİŞİM  
KURSLAR



SANATA  
DESTEK



**CSA**  
CAFER SADIK ABALIOĞLU  
EĞİTİM ve KÜLTÜR VAKFI

ÇAMLIK CAD. 6017 SK. NO:9 KAT:2-3 KINIKLI - DENİZLİ TEL: 0 258 213 43 00 FAX: 0.258 213 16 50



Geçmişten Günümüze  
DENİZLİ  
Yerel Tarih ve Kültür Dergisi  
(Üç aylık Dergi)

**CSA**  
CAFER SADIK ABALIOĞLU  
EĞİTİM VE KÜLTÜR VAKFI

adına  
İmtiyaz Sahibi  
M. Ali Abaloğlu

Genel Yayın Yönetmeni  
Ömer Gökmen (Sorumlu)

Yayın Danışmanı  
Prof. Dr. Önder Göçgün

Editör  
Doç. Dr. Süleyman İnan

Yayın Kurulu  
Önder Göçgün  
Ömer Gökmen  
Süleyman İnan  
Metin Türkteş  
Şerif Kutludağ  
Faruk İnceoğlu  
Coşkun Önen

Koordinatör  
Besim Ogelman

İletişim ve Dağıtım Sorumlusu  
Mehmet Korkutalp

Kapak Resmi  
Esat Eger

Tasarım - Uygulama  
Grafikevi Ltd. Şti.

Baskı  
Euromat

İletişim  
Çamlık Cad. 6017 Sk.  
No:9 Kat:2-3  
Kınıklı/DENİZLİ  
Tel:0.258.213 43 00  
Fax:0.258.213 16 50  
www.csavakfl.org.tr  
www.abalioğlu.com.tr/dergi.htm

Yazılar, yazarların yasal sorumluluğuna  
altındadır.

Gönderilen yazılar geri  
gönderilemez.  
Dergide yayımlanan  
yazı ve dokümanların  
tamamının veya  
bir kısmının yeniden  
yayımlanması için  
izin gerekmektedir.

Dergi ücretsizdir.

## Merhaba

2008 yılı galiba herkes için zor geçti. Küresel ekonomik krizin etkileri her alanda kendini hissettirdi. Böyle zamanlarda özellikle kültürel ve sanat faaliyetlerinde bir gerileme yaşanır. Dergimize sosyal sorumluluk kapsamında finans desteğinde olan kuruluş da haliyle bu kriz dolayısıyla tüm harcama kalemlerini gözden geçirdi. Yılda 4 sayı çıkan dergimiz bundan sonra 3 sayı olarak çıkacak. Fakat krizin ciddi ve halen devam eden dolaylı etkilerine karşın böylesi bir çalışmanın içtenlikle sahiplenilmesi takdire şayandır.

\* \* \*

Bu sayımızın Mart ayında çıkması planlandığından, çok önceden kadın konulu dosya hazırlamıştık. Bu yüzden yazılarımızı kaleme alanların kadın olması ya da konuların kadın temalı olması dikkat çekiyor.

Geçmişten Günümüze Denizli dergisinin bu sayısında Sevim Erciyas Akalın ve Terzi Meliha Cengiz'i tanıtan yazılar bulacaksınız. Verilere dayalı araştırma yazılan da bize yeni bilgiler verecek: Tahir Kodal'ın Denizli'de Kadın Nüfusu, Ferihan Polat'ın Denizli'nin Siyasi Temsilinde Kadınlar, Pınar Savaş Yavuzçehre'nin Denizli Tekstil Sektöründe Çalışan Kadın İşçiler, Nagihan Durusoy Öztepe'nin Denizli'de Kadın Girişimciliği Üzerine yazılan bu kapsamda görülecek yazılar.

Dergi çalışmalarımıza çok istekle dahil olan gönüllümüz Serap Cerezci öğretmenimiz de Denizli Köy Enstitülü kişilerle gerçekleştirdiği röportaj yazısı ve bunu tamamlayan Kemal Güngör yazısıyla yine ilginizi çekecek. Özellikle albümlerden çıkan fotoğraflarla...

Havva Ergür, yazısında, Denizli Kadın Şairler hakkında bize derli toplu bilgi veriyor. Türkan Öner de, Denizli'deki ilk anaokulunu büyüteç altına aldı.

Elif Emine Özer ise, "Sıradan Bir Gün" hikâyesiyle gözü önünde tanık olduğu bir olayı bizlere kadın duyarlılığıyla naklediyor.

Sağlıcakla...

**Süleyman İNAN**  
Editör

## İçindekiler

<b>Denizli'ye Hizmet ve Gönül Verenler: Evliya Çelebi</b>	2-4
Önder Göçgün	
<b>Terzi Meliha Cengiz</b>	5-9
Z. Özirs Öztan	
<b>Denizli'nin İlk Anaokulu: Zübeyde Hanım Anaokulu</b>	10-12
Türkan Öner	
<b>Bir Denizli Sevdalısı: Sevim Erciyas Akalın</b>	13-17
Aysun Yağcı	
<b>Köy Çocuklarının Okuma Macerası</b>	18-20
Serap Cerezci	
<b>Köy Enstitülü Öğretmenlerin Duayenlerinden: Kemal Güngör</b>	21-23
Serap Cerezci	
<b>Denizli'li Kadın Şairler</b>	24-28
Havva Ergür	
<b>Denizli'nin Siyasi Temsilinde Kadınlar</b>	29-30
Ferihan Polat	
<b>Cumhuriyet Döneminde Denizli'de Kadın Nüfus</b>	31-33
Tahir Kodal	
<b>Denizli'de Tekstil Sektöründe Çalışan Kadın İşçiler</b>	34-36
Pınar Savaş Yavuzçehre	
<b>Denizli'de Kadın Girişimciliği</b>	37
Nagihan Durusoy Öztepe	
<b>Denizli'de Sıradan Bir Gün</b>	38-40
Elif Emine Özer	

Denizli'ye hizmet ve gönül verenler:



## Evliya Çelebi

(1611-1682)

Prof. Dr. Önder GÖÇGÜN

Pamukkale Üniversitesi Öğretim Üyesi  
Atatürk Araştırma Merkezi Müdürü

17. yüzyılda yaşamış bulunan ünlü seyyahımız (gezginimiz) Evliya Çelebi, 1611 yılında İstanbul'un Unkapanı semtinde doğmuştur. O dönemin Üniversitesi sayılan Medrese'de okumuş, Kur'an'ı ezberleyerek hafız olmuş, hüsn-i hat (güzel yazı) sanatını öğrenmiş, şiir, musiki dersleri alarak kendisini gönül ve ruh vadisinde de yetiştirmiştir.

Zamanla çeşitli sohbet toplantılarında babasından, yakınlarından ve çevresindeki yaşlılardan dinledikleriyle Çelebi'nin içinde bir seyahat etme merakı ve isteği doğar. Bunu nasıl gerçekleştireceğini düşünürken, günümüze kadar gelen rivayetlere söylentilere dayalı olarak- bir gece rüyasında Hz. Peygamber'i görür. O'na "Şefa'at ya Resul Allah!" diyeceği yerde, o sırada duyduğu büyük heyecandan şaşırarak, "Seyahat ya

Resul Allah!" der. Bu duasının kabulü ile İstanbul'dan başlamak üzere; Trabzon, Erzurum, Sivas, Van, Diyarbakır, Bitlis gibi Anadolu'nun kuzey ve doğu bölgelerini; Denizli, Aydın ve bütünüyle Batı Anadolu'yu, ayrıca Suriye, Filistin, Irak, Hicaz, Mısır, Sudan, Rumeli, Balkanlar'dan başka İran, Azerbaycan, Gürcistan, Kafkasya, Kırım, Macaristan, Avusturya, Almanya, Hollanda, Lehistan, İsveç, Rusya, Yunanistan, Arnavutluk ve Girit gibi hayli uzak diyarları dolaşır. Bu gezilerin bir kısmını, Vezir Melek Ahmet Paşa'nın yanında görevli olarak gerçekleştirir.<sup>1</sup>

Tahminen 72 yıllık bir ömür sürdükten sonra, 1682'de hayata gözlerini yumar. Gezip gördüğü yerleri tek tek kaleme alır ve daha sonra bunları 10 ciltlik "Seyahatname" adlı eserinde toplar.

Denizli'ye 1671-1672 yıllarında gelerek, şehrin dikkate değer belli başlı mekânlarını, yerlerini ve tarihi yapılarını gezen, buraları hakkında ayrı ayrı notlar aldıktan sonra, bunlara Seyahatname'sinde yer veren Evliya Çelebi; 17. ve 18. yüzyılın anlatım Türkçesi ile Denizli hakkında, daha isminden başlamak üzere, aynen şunları kaydeder:

"Bu şehrin cânib-i erbaasını nice uyûn-ı câriyeler ve nice bâhireler ihâta eylediği için Denizli ismi ile müsemma olmuştur. Yoksa denizden şark cânibine dört merhale baîddir. Kütahya sancağı hâkindedir. Amma kadîm eyyâmda başka liva idi. Badehu fatih-i Bağdad Sultan Murad, duhter-i pakize-ahteri olan Kaya Sultan'a teyiden ve temlikten kayd-ı hayat ile müsellemler has etmiştir.

Zîr-i hükmünde beş kaza vardır. Evvelâ kazâ-yı Denizli ve kazâ-yı Ezine-abâd, kazâ-yı Denizli ve kazâ-yı Ezine-abâd, kazâ-yı Çihârşenbe-âbâd ve kazâ-yı Gököyük-abâd ve kazâ-yı Honaz-abâd bu beş kazalarıdır. Birbirlerine karîb olmağla Denizli hass-ı hududundadır. Ve şehir-i Denizli kazası üç yüz pâyesiyle kazâ-yı âlidir. (...)

Ve kal'ası bir düz yerde şekl-i murabba yalınkat taş bina bir kal'a-i zîbadır. Amma sulu yerde olmak ile cânib-i erbaasında hendeği yoktur. İllâ Yeni Cami tarafında sehil hendeği vardır. Ol dahi bir âdem kaddi kadar alçak bir hendektir. Gayri yerinde hendek yoktur. Ve dâiren madar cürmü dört bin yetmiş adımdır.

Ve cümle dört kapusu vardır. Şimal canibinde Boyacılar Kapusu ve şarka nazır Semerciler Kapusu gayet küçük kapudur; iki âdem yan yana giremez ve atlu girüp çıkamaz. Ve kıble canibine Yeni Cami Kapusu ve canib-i garba Bağlar Kapusu, bazıları Hızırlık Kapusu

derler. Ve bu kal'a Kayser-i Rum binasıdır. Nice mülûk-ı düvel eline girüp âhir senede Âl-i Selçukiyyân şehzadelerinden Kaykavus Şash Bin Keyhüsrev bin Mukim Şah fethidir. Badehu, Âl-i Osman'dan Koca Sultan Murad-ı Sâni destine girmiştir. "

Asıl eserden aldığımız -yukarıdaki- bu kısmın, bugünkü söyleyişle karşılığı ise şöyledir:

"Bu şehrin dört tarafını birçok akarsu kaynakları, pınarlar ve daha nice göller kapladığı için burası, 'Denizli' ismi ile adlandırılmıştır. Yoksa denizden doğu tarafına dört merhale (dört günlük yol) uzaklıktadır. Kütahya sancağı toprakları içindedir. Ancak, daha önceleri başka bir sancak idi. Ondan sonra Bağdat fatihi Sultan Murat Han, tertemiz parlak bir yıldız gibi olan kızı Kaya Sultan'a, bu asil ve seçkin kimliğini doğrulamak üzere, mülk sahibi olmasını sağlayarak, ölünceye kadar -Denizli'yi- kendisine vermiştir. (...)

Denizli'nin idaresi altında beş kaza vardır. Bunlar, önce merkez kaza olarak Denizli ve sonra da Ezine, Çarşamba, Gököyük, Honaz kazalarıdır. Birbirlerine yakın bu kazaların hepsi de Denizli sınırları içindedir. Ve Denizli şehrinin merkez kazası, üç yüz rütbesi (üstünlük derecesi) ile en büyük, en gelişmiş kazasıdır. (...)

Ve kalesi, düz bir yerde dört köşeli olarak tek katlı taş bina şeklindedir ve güzel bir kaledir. Ancak sulu bir yerde olduğu için dört tarafında hendeği yoktur. Yalnız, Yeni Cami tarafında sade, basit bir hendeği vardır. O da, bir insan boyu kadar alçak bir hendektir. Kalenin başka bir yerinde hendek yoktur.

Evliya Çelebi'nin şehrimizi ziyareti sırasında, ahîlik adı da verilen fütüvvet teşkilatı, yani esnaf loncaları, meslek



birlikleri Denizli'de çok güçlü idi. Nitekim o dönemde, her mesleğin yerleşmiş ve gelişmiş bir geleneği vardı. Çıraklık, kalfalık, ustalık ile ilgili âdetler, peştemal kuşanma törenleri bütün canlılığı ile korunuyordu. Bu konuda tam bir disiplin, tertip, düzen bütün şehre ve mesleklere hakim idi. Her mesleğin duayeninin, yani en kıdemli ustasının önünde el bağlanarak, kendisine çok büyük saygı beslenirdi.

Bu çerçevede her çeşitten tüccarlar, bakırcılar, demirciler, marangozlar, pekmezciler, şekerciler, lokumcular, helvacılar, leblebiciler, bakkallar, zeytinciler, el-yazması kitap satıcıları, yağcılar, yoğurtçular, peynirciler, sabuncular, aşçılar, kahveciler, çorapçılar, çerçiler (tuhafiyeciler), yağlıcılar (pazar alışverişini taşımaya yarayan çok büyük mendil yapımcıları), peşkirciler (havlu yapımcıları), dokumacılar, iplikçiler, çankıçılar, yemeniciler (hafif ve kaba ayakkabı yapımcıları), yorgancılar, çıkıkçılar (ip bükmeğe yarayan makineciler), kilitçiler, kasaplar, terziler, sakocular (palto yapımcıları), kunduracılar, bezciler, kumaşçılar, hattatlar (yazıcılar), hakkâklar (tahta oymacıları), boyacılar, keçeciler, satırcılar, bıçakçılar, baltacılar, yatağancılar, debbağlar (tabaklar), atarlar, hububatçılar, zahireciler, camcılar, fenerciler, kebabçılar, şerbetçiler, şıracılar (üzüm suyu imalatçıları ve satıcıları), düğün çalgıcıları, arabacılar, marancılar (araba ve kağıt tekerleği yapımcıları), samancılar, kepekçiler (hayvanların yedikleri un kepeğinin satıcıları) semerciler, eyerciler, nalbantlar, çadırcılar... gibi hemen bütün meslek grupları, Denizli ve civarında çok düzenli çalışmakta ve başarılı hizmetler vermekte idiler.

Bunların yanı sıra, Evliya Çelebi'nin tespitleri çerçevesinde; "Denizli'de kale dışında 44 mahalle, bağ ve bahçeler içinde 3600 ev, 57 cami vardır. Bunlar içinde Saray Cuması, Kurşunlu Camii, Ulu Cami, Tabaklar Camii, en ünlü olanlarıdır. Ayrıca, Denizli'nin 7 Medresesi (o günkü Üniversitesi), 1 Darülhadis'i (Hadis bilimlerini okutan merkezleri), 7 Mekteb'i (İlk, Orta ve Lise düzeyinde) ve 17 Tekke'si vardı. Bunların yanı sıra 6 tane de hamamı vardır. Bu hamamların en tanınmışları ise Hoca Ömer, Alaca, Göçügenoğlu, Tabakhane ve Şengül hamamıdır.

Mahkeme kayıtlarına göre Denizli'nin on bin yetmiş bahçesi, yedi bin dönüm de bağı vardır. Herkes

bağlarda kalır. Şehrin dört tarafında yirmi binden fazla su kaynağı, pınar vardır. Herkes bağlarda oturduğundan, erkek ve kadınlar birbirinden kaçmak yoktur. Kadın ve erkek kardeşçesine candan dostturlar, artık akraba gibi olmuşlardır. Halkının önde gelen kazancı ise, beyaz bezdir.

Denizli'nin erenleri, ermişleri, gönül sultanları arasında ise Aksinan Sultan, Ahî Sultan, Karacaoğlan Sultan, Hızırık Sultan, Ahî Oran Sultan vardır. Bunlar içinde Ahî Oran Sultan; Hacı Bektaş-ı Veli, Molla Hünkâr (Mevlâna Celâleddin Rumî), Şems-i Tebrizî ve Sadreddin Konevî Hazretleri'nin meclislerinde bulunmuş ulu sultandır. Kerametleri vardır.

Yeni Cami civarında Cafer Ağa Hanı yakınında İmam Sultan vardır. Gene bu hana yakın yerde halkın uğrak yerleri Kapı Erenleri, Memi Dede, Yakup Dede, Baba Sultan, Aylak Sultan, Fethi Baba, Şahin Baba, Yakın Baba, Şekûr Baba ve Hacı Şeyh Sultan adlı ziyaretler vardır. Bunlardan başka Uzunca Hayreddin Sultan, Çomaklı Baba, Karahöyük Baba, Didiği (Dediği) Baba ve daha nice evliyanın kabirleri de Denizli'dedir."

Şehrimizde, bugün neredeyse tamamı kaybolmuş bütün bu mekânları, 17. yüzyılın o son derece sınırlı imkânları içinde tek tek dolaşıp, notlar almak suretiyle tespit ederek, haklarında dünden bugüne bilgiler aktaran Evliya Çelebi, Denizli'ye hizmet ve gönül veren kadirbilir insanlar arasında her zaman saygı ve rahmetle anılmaya layık nitelikte seçkin bir milli değerimizdir.

Nur içinde yatsın!



1\*Evliya Çelebi hakkında ve söz konusu seyahatlerine dayalı diğer bilgiler için bkz: G. OKUTAN, "Evliya Çelebi", Ank.2003, Atatürk Yüksek Kurumu, "Türk Dünyası Ortak Edebiyatı- Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi", C:3, s.449-450

# Terzi Meliha Cengiz



Z.Özirs Öztan



*Terzi Meliha Cengiz ve ailesine ait Denizli'de çekilmiş bir fotoğraf.  
Baba evinde anne-baba ve eşi ve kardeşler ve çocuklar ile birlikte.*

Bizim halamız, sizin teyzeniz, onların anneannesi veya babaannesi fakat tüm Denizli'nin Terzi Meliha Cengiz'i. Meliha Hala'yı (eşimin halası) ilk kez 1983 yılında nikah muamelemiz nedeniyle eşimin nüfus kütüğünün kayıtlı olduğu Denizli'ye gittiğimizde tanımak fırsatını buldum. O zaman Çınar Camii'nin arka tarafında bulunan sarı boyalı evinin, tül perdeli aydınlık odasında onu ilk kez gördüğümde, elinde kimbilir kaçınıcı kez göz nurunu akıttığı, bembeyaz rengi, saçlarına yansımış bir gelinlik vardı. Eşim, beni ona tanıştırdı "Halam Denizli'nin en iyi gelinlik terzilerinden biridir, senin de gelinliğini inşallah o diker" demiş ve birlikte elini öpmüştük. O gün Denizli'de birkaç saat kalabilmiş ve her ikimiz de çalıştığımız için (ben İstanbul'da, eşim İzmir'de) işimizi tamamlar tamamlamaz Denizli'den ayrılmıştık. Ne yazık ki aynı şehirlerde yaşamamız ve çalışmamız nedeniyle gelinliğimi Meliha Halamın dikmesi nasip olmamış fakat onu İzmir'de yapılan nikahımızda görmek bizi çok mutlu etmişti. Biz İstanbul'a yerleştik ve Begüm adlı bir kızımız oldu. 1992 yılına kadar bir daha Denizli'ye gelemedik. Fakat akrabalık bağları nedeniyle zaman zaman haberleştik.

1992 yılında, eşim aldığı bir iş teklifi üzerine Denizli'ye gitme fikrini açtığına hiç tereddütsüz kabul ettim. Çünkü hem değişiklikten hoşlanan ve çalışkan insanlarıyla güzel bir iç Ege kenti olan Denizli'de yaşamaktan mutlu olacağımızı umuyor, orada tanıdığım eşimin akrabaları sayesinde de yalnızlık çekmeyeceğimizi, İzmir'de oturan kendi aileme de daha yakın olacağımızı düşünüyordum. Böylece 9 yıl sonra bize yine Denizli yolları görünmüştü, üstelik bu sefer 3 kişilik bir aile

olarak evimizi, yuvamızı oraya taşımak üzere.

Meliha Hala, Denizli'de işe başlayan eşimi 1 ay öncesinde biz ev bulana dek misafir etti. Daha sonra onun ve onun evlatlarının sıcak ve içten tavırlarıyla, yıllar içinde edindiğimiz pek çok dost ve arkadaşla kaynaştık gittik, Denizli'yi çok sevdik. Yılı tam hatırlayamıyorum ama 1993-94 olabilir; 8 Mart Dünya Kadınlar günü nedeniyle o zamanlar program yapımcısı olarak çalıştığım Denizli FM radyoda Terzi Meliha Cengiz ve gelini, nakış ustası Necla Cengiz'i canlı yayında konuk etmiş ve bir söyleşi yapmıştık. Onlar, örnek bir gelin-kaynana olmak ötesinde birbirlerini terzilik sanatında tamamlayan nadir bulunan bir takım idi. Yıllarca bir anne kız ilişkisinin gerektirdiği sevgi ve saygı çerçevesinde pek çok gelinlik ve giysiyi titiz bir özen göstererek birlikte yaratmışlar ve gıpta edilecek bir kadın dayanışması sergilemişlerdi. Programda, kadınların yetenek ve bilgilerini kullanarak mutlaka çalışmalarını ve birbirlerine destek olmalarını öğütleyen pek çok konuyu ele alırken Terzi Meliha Cengiz'i Denizli halkıyla buluşturmuş, onun yaşam ve meslek hayatı ile ilgili deneyim ve görüşlerini dinleyenlere aktarmasını sağlamıştık. Fakat "söz uçar, yazı kalır" demişler bu yüzden Allah uzun ömür versin O'nu şimdi hayattayken bu satırlarla tekrar ve ilelebet yaşatmak ve yeni kuşaklara aktarmak kalıcı ve kadirşinas bir hizmet olacaktır.

Denizli'de yaşadığımız yıllar süresinde Meliha Hala'mın kişiliğini ve terziliğini çok yakından tanıma fırsatım oldu.



O'nun çalışkanlığını, evlatlarına, torunlarına fedakarlığını, beyazlaşmış saçlarını ensesinin etrafında içe doğru sararak toplamasını hep anneme benzettim. Bu yüzden onun ile ilgili bu yazıyı kaleme almak bana kısmet olduğu için mutluyum. Bu arada gelinliğimi dikemedi ama bana çok güzel tayyörler ve elbiseler, kızıma da bir resital kıyafeti dikti ve biz onları hâlâ gururla ve beğeniyle taşıyoruz. Laf aramızda, inşallah (kızım) Begüm'ün gelinliğini diktiğini görürüz.

Şimdi size 3 Kasım 1993 tarihli Denizli Şehir Gazetesinde usta kalem A. Gaffar Nemutlu'nun, o tarihte Gazi İlkokulu 2. sınıf öğrencisi olan kızım Begüm Öztan'ın çevre kirliliği ile ilgili gönderdiği mektup dolayısıyla, Meserret köşesinde yer alan yazısından bir bölümü nakletmek istiyorum, bu vesile ile kendisine de saygılarımı sunuyorum. "Şoför Saim'den Begüm'e" başlıklı bölümden yalnızca yazımızı ilgilendiren küçük bir kısmını aşağıya alıyorum: İşte böyle anlatıyordu Sayın A. Gaffar Nemutlu, Meliha Cengiz'i ve onun ailesini.

"Begüm Öztan, bu güzel mektubu ile beni yarım asrı öncesine götürdü. Bu güzel yavrumuz bizim ve bizden önceki kuşağın çok yakından tanıdığı ünlü Şoför Saim Öztan'ın torununun kızıdır. Daha açık bir ifade ile Şoför Saim'in oğlu Karayollar Şefi San Yılmaz'ın oğlu Talat Öztan'ın kızıdır. Begüm beni çok eskilere götürdü dedim. Zira Şoför Saim, kendi dalında anıt bir isimdi. Meslek yaşamı boyunca onun bir trafik kazası yaptığını duyan olmamıştır. Bunun ötesinde İstanbul şoförleri gibi bilgili ve karamatlı idi. Fatma Hoca (Şimdiki Yeni Camii) arkasındaki evi mütevazı ama pınl pınlı. Kapsında zil vardı. Bizler çocukluğumuzda kapıya çan veya tokmak yerine zili ilk kez onun kapsında gördük. Nur içinde yatsın. San Yılmaz ise 50'li yıllarda kentimizde modaya öncülük eden isimlerinden biridir. Yakışıklılığı çok temiz ve kaliteli giysiyle süsleyince bizlere artist gibi görünürdü. Kendisi şimdi Avustralya'da bulunuyor. Oraya yerleşti mi bilmiyorum. Merhum Şoför Saim'in ilimize armağan ettiği bir ünlü isim ise Terzi Meliha Cengiz'dir. Meliha Abla, terzi mesleğini "sanat" haline getirmiş ender isimlerden biridir. Şoför Saim'in en büyük kızı olan Meliha Abla, ileri yaşına rağmen sanatını başan ve gururla sürdürmektedir.



Eşi Cafer Cengiz ile birlikte



**Sevgili Denizlililer şimdi size zaten pek çoğunuzun bildiği Terzi Meliha Cengiz'i biraz daha tanıtmak, bilmeyenlere de örnek olması için ben anlatmak istiyorum. Bunun için ona bazı sorular yönelterek kendi ağzından kendisini ifade etmesini istedim. Anlayacağınız bir tür röportaj yaptım. Dinleyelim isterseniz:**

**Z.Özirs Öztan-**Ne zaman ve nerede doğdunuz?

**Meliha Cengiz-** Aydın'da Terziler mahallesinde, alçak, kafesli bir evde doğdum. Orada büyüdüm. 5-6 yaşlarında babacığım o evi yıktı yerine 3 katlı bir bina koydu. Ön taraftı bahçeli, havuzlu, arkada meyve sebze ekilen diğer bahçesi. Küçük bir çiftlik evi gibiydi. O evimizi çok severdim. Ben 6 yaşında iken komşumuz fırıncının kızı vardı, o da 6 yaşındaydı. Onun bebeğinin kıyafetlerini dikiyordum. İçimdeki kaynağı dışarı taşımak istiyordum. İçimde bir şevk vardı. Komşu terzi vardı, herkesin çocuğu dışarıda oynarken ben gider o terzinin; Hatice teyzenin yanında iğne toplardım. İçimden geliyordu.

**Z. Özirs Öztan-** Dikiş dikme konusunda etkilendiğiniz biri oldu mu?

**Meliha Cengiz-** Kimseyi örnek almadım, içimden geldiği gibi çalıştım. Resmim de kuvvetliydi, resme kaydediyordum, kafama kaydediyordum. İlkokul 4'e kadar Aydın'da okudum. Zekayi Bey amca vardı, babamın İstanbul'dan arkadaşı. O gelmiş. Babam İstanbullu. "İstanbul'a götürüleceğim memleketimde yetiştireyim sizleri" diyordu. 5 kardeşlik. Tam gideceğimiz sırada Denizli'deki Zekayi Bey amca "İstanbul'u ne yapacaksın, Denizli'de lise de, ortaokul da var" diye babamı kandırıyor. "Orada bir araba var, ikincisini de sen işletirsin, çocuklarını da okutursun, daha acelesi yok İstanbul'a dönmenin" demiş. Babam aydında Vali şoförüydü. 5. sınıfı Denizli'de okudum. Hürriyet İlk Okulu. Çok iyi derecede mezun oldum. Çok faal bir talebeydim. Çok okumak istiyordum. İlkokul 4'de "Ne olmak istiyorsun?" diye sorduklarında "Terzi olacağım, öğretmen olacağım, atölye açacağım, herkesin çantasını, şopkasını, çiçeğini ben yapacağım" derdim, hayal ederdim.

**Z.Özirs Öztan-** İstanbul'a gitmeyi yeğleseydi eğer babanız, büyük bir ihtimalle malzeme, araç gereç ve mesleki eğitim olanaklarından yararlanma fırsatınız olacak ve belki de ulusal çapta ünlü bir terzi olacaktınız? Ama Denizlili hanımlar da sizin usta terziliğinizden mahrum olacaktı. İstanbul kaybetti ama Denizli kazandı. Ne dersiniz?

**Meliha Cengiz-** Kısmet değilmiş. 5. sınıfı bitirdim, lisede bir olay oldu. Babam beni okula göndermedi. İçimdeki volkanı söndüremiyordum. 13 yaşında dikiş dikmeye başladım. İlk dikiş avukat Hakkı beyin hanımına, ilk mantom da ona, pratik olarak diktim. Beğeniliyordu...Kolu elbise kolu gibi oluyormuş. Kafama göre bir kol kalıbı çıkardım. İkinci mantosunu diktiğimde daha çok beğenildi. 15 yaşına geldiğimde enstitü açıldı. Oraya da göndermedi babam. Metot öğrenmek istiyordum. Pratik olarak hep diktim. Küçük yaşından beri para kazandım. Parayı tutmasını bilemem, kim sıkıntıda varsa verirdim. Zehra Hanım teyze babama, "Bu çocuk gitsin metot öğrensin, ben masrafları karşılayacağım" dedi. Onun sayesinde babam gönderdi, nur içinde yatsın. Akşam sanata 1 sene gittim. Ben istiyordum ki liseye gideyim, orada okuyayım, öğretmen olayım. İçimdeki hevesi kimse bastıramadı. Babam yasakladı. Geceleri gizli gizli diktim. Sonra 1944'te evlendim. Eşim Cafer Cengiz usta bir marangoz idi. Eski Şeytan Pazarı'nın arkasında Gürcan Mahallesinde marangoz atölyesi vardı. Rahmetli oldu.

**Z.Özirs Öztan-** Aydın'dan Denizli'ye ne zaman gelmişsiniz?

**Meliha Cengiz-** Atatürk'ün öldüğü sene (1938) geldim Denizli'ye, nur içinde yatsın. Onun kadar değerli bir Türk evladı gelemez dünyaya. İki çocuğum vardı. Biri rahmetli oldu. (Kızım Matematik Öğretmeni Belma Oymak). Bir oğlum, Allah uzun ömür versin Hüdaverdi Cengiz. 5 torunum var. Torunların yavrularını da gördüm. Torunlarım çok başarılı; biri Doktor Ahmet Oymak evli, Demet Güvenilir İşletme bitirdi, evlendi, Töre Cengiz hem Müzik Öğretmeni, hem Bestekar evli, Seda Acar Tarih Öğretmeni evli, Ömürden Cengiz Elektrik- Elektronik Kontrol Mühendisi. Torunların çocuklarını gördüm, çok mutluyum.

**Z.Özirs Öztan-** Yıllarca çalıştınız ve yanınızda bir eğitimci gibi birçok kişi yetiştirdiniz. Biraz söz eder misiniz bundan?

**Meliha Cengiz-** Gelinim Nejla enstitü mezunu, dikişten mezun olmasına rağmen nakışa büyük yeteneği var. Kızım kadar çok seviyorum, saygı duyuyorum. Pırl pırl evlatlar yetiştirdi bana. 18 kız gelin ettim, yanımda çalıştılar. Fatma

çırağı enstitüye gönderdim prova alsın diye. Nesime Kalli de bir kızım gibi, hep birlikte olduk. Denizli halkı bana çok değer verdi. Aydın'dan gelip Denizlide "Gelinlik Terzisi" ünvanını aldım. İçimden geliyordu. Eskiden berber de yoktu fazla, geline gelinliği giydirirdim, saçını başını yapardım, makyajını yapardım, damat gelir kapımdan o şekilde alırdı. Bu yaşıma rağmen çok seviyorum dikişi. Bütün zenginlerin, dar gelirlinin herkesin dikişini diktim. Hâlâ bana değer verip, kapımı çalıp, bu yaşta bile güvenerek getiriyorlar. Onları mutlu ediyorum. Eskiden vergi vermiyordum hep evde çalıştım, vergi vermek için belediyeye gittim. Dikişimi yasaklıyorlardı kaçak diye, "Bana vergi verin, sanatıma fiyat koyamazsınız. Hanım dikişi standart değil, çok zahmetlidir. Fiyat biçemezsiniz, modeline göre dikiyorum..." dedim. Bu şekilde yıllarımı geçirdim, dikişi yetiştirmek için uykusuz kaldığım geceler çoktur. Yine de seviyorum.

**Z.Özirs Öztan-** Birçok ödül aldınız. Bunlardan söz eder misiniz? Bende en çok iz bırakan; TEV'in (Türk Eğitim Vakfı Denizli Şubesi) Pamukkale'de bir otelin salonunda, sizin eskiden o güne kadar diktiğiniz pek çok gelinlik ve gece kıyafetinin sandıklardan çıkarılıp yine sizin ve çırağınız tarafından onarılarak büyük bir heyecan ile günlerce öncesinden hazırlanılan muhteşem defile ve plaket töreni idi. O mutlu gününüzde kızkardeşleriniz, çocuklarınız ve torunlarınızla birlikte, biz de ailece sizin başınıza ve takdir edilmenize şahit olmuş, yılların izini taşıyan eserlerinizi, sahiplerinin (bazı anneler artık içine giremediği için) veya kızlarının üzerinde hayranlıkla seyretmiştik.

**Meliha Cengiz-** TEV unutamayacağım bir defile yaptı. Unutamayacağım, kemiklerimden bile çıkmayacak. Hepsine teşekkür ediyorum. Türk Kadınlar Birliği Denizli Şubesi ise 1995 yılında 8 Mart Dünya Kadınlar Günü nedeniyle Denizli'de Mesleklerinde İlk Olan Kadınlar arasında sağolsun beni de unutmadı. Son ödülümü de Denizli Rotary Kulübü'nden aldım. Beni çok mutlu ettiler. Denizli halkı bana kıymetli olduğumu hissettirdi, bunu gösterdi ben de bu sevgiyle hala ayaktaım. 85 yaşında hâlâ hizmet ediyorum. Torunlanma destek oluyorum..

**Z.Özirs Öztan-** Küçük yaşlardan itibaren ekonomik özgürlüğünüz var, gençlere ne öğüt vermek istersiniz?

**Meliha Cengiz-** Önünü kesmesinler gençlerin, ne istiyorlarsa gerçekleştirmesine izin versinler, ileriye görüyorlarsa mani olmasınlar. Babam mâni oldu, eşim iki kez dikmeyeceksin dedi. Beddua ettim sevdiğine kavuşma diye, çok üzüldü ve bana bir daha karışmadı, daha ileriki yıllarda da bana yardımcı oldu. Bıkmadım, yılmadım, hâlâ çalışıyorum, çünkü sanatımı çok seviyorum. Emekli maşım var. Gençlere çalışmalarını, kendi ayaklarının üzerinde durmalarını öğütüyorum.

**Z.Özirs Öztan-** Okullu değil alaylı olmanıza rağmen çok başarılısınız, sizin dikiş dikerken beden kusurlarını örtecek şekilde giysilerde birtakım eklemeler ve rötuşlar yaptığınızı

öğrendik, hâlâ tercih ediliyorsunuz, niçin?

**Meliha Cengiz-** Kimisi bakar göremez, ben görüyorum... Kafamda yaratıyorum. Eğer terzi olmasam mutlaka ressam olurdum. Arada eforlandığımda şiirler yazıyordum. Şiirler mutlu olduğumda da geliyor, uykumdan kalkar yazarım, aklıma geldiğinde yazarım. Mutsuz olduğumda yazarım. Vefat eden kızım için, sanatım için, birçok kişi için şiir yazdım.

**Z. Özirs Öztan-** Cumhuriyetle birlikte kadınlar büyük kazanımlar elde etti. Kılık kıyafet kanunu ile çağdaş bir görünüme kavuştu. Modern giysiler diken bir terzi olarak özellikle, kadınların giyimi konusunda ne söylemek istersiniz?

**Meliha Cengiz-** Herkes giyimde serbest, ama bir de vatana millete saygılı olması lazım. Cepheye giden kadınlarımız örtülüydü. Ama o zamanın şartları öyle idi. Babam tarafı hep okumuş, asker, yeğenlerimden ateşe olan var. Biz, Laik Türkiye Cumhuriyeti'ne ve Atatürk ile silah arkadaşlarına çok şey borçluyuz. Türkiye'mizi helak etmemeleri için başın açık veya kapalı olması inat konusu olmamalı. Birlik ve beraberliğimizi korumalıyız. Kalbim vatan sevgisiyle dolu. Memleketimi ve vatanımı çok seviyorum, iyi ki Türk doğmuşum, Türklüğümle gurur duyuyorum. Din yolunda Müslüman, gavur diye ayırmıyorum, hepsinin gideceği yol Allah yolu. Allah'ımı, Peygamber'imi kabul ediyorum. Torunlanımla, evladımın mutluyum. Pırl pırl evlatlar verdiler, kızım nur içinde yatsın iki iyi evlat bıraktı gitti, çok gururluyum.

**Z.Özirs Öztan-** Teşekkür ederim Meliha Hala'cığım. Ben de senin için şiirsel bir şeyler karaladım ve o satırlarla sağlıklı kalmanı, daha nice gelini ve ailesini giydirmeni diliyorum.

**"Hayat acılarıyla gözlerini yaşarttın,  
Çalışkanlığınla saçlarını ağarttın,  
Göz nurun, el emeğinle nice giysi yarattın,  
Ellerine sağlık Terzi Meliha Cengiz .**

**Diktiklerinle üç nesli bir güzel kuşattın,  
Aynaya bakanları mutlulukla donattın,  
Herkesin gözlerinde beğeni kazandın,  
Nice Yıllar Terzi Meliha Cengiz.**

Not: Elinizde tuttuğunuz ve kurulma aşamasında benim de emeğim geçen "Geçmişten Günümüze Denizli" dergisine, 2004 yılından beri yaşamımızı ailece sürdürdüğümüz İzmir Karaburun'dan katkı koyma şansını bana veren dergi yönetimine ve bu yazının hazırlanmasında bilgisayar aracılığıyla iletişimi kurmamı sağlayan ve fotoğrafları çeken Meliha Halamın en küçük torunu Sayın Ömürden Cengiz'e çok teşekkür ediyorum.

# Denizli'nin ilk anaokulu Zübeyde Hanım Anaokulu



Nebahat Hanım'ın anlatımıyla Denizli'nin ilk anaokulu;  
Milli Eğitim Anasınıfı'ndan Zübeyde Hanım Anaokulu'na...

Türkan Öner  
Anaokulu Öğretmeni

Denizli'nin ilk anaokulu, 1963-1964 eğitim öğretim yılında Kahramanlar İlkokulu'na (şimdiki adı Müftü Ahmet Hulusi İlköğretim Okulu) bağlı, Milli Eğitim Müdürlüğü'nün depo olarak kullandığı baraka şeklindeki bir sınıfta "Milli Eğitim Anasınıfı" adı altında 25 öğrenci ile eğitim öğretime başlamıştır. Okulun ilk öğretmenlerinden Sevdinaz Sivas Hanım'ın yönlendirmesiyle, ilk müdür yetkili öğretmen olan Nebahat Karaokutan Hanım'a ulaştık ve onların verdiği bilgiler doğrultusunda okulun okulun tarihi seyrini öğrenmiş olduk.

Nebahat Hanım, okulun ilk yıllarında çok zor şartlar altında eğitim verdiklerini, en büyük destekçilerinin okul aile birliği başkanı Mehmet

Köseoğlu ve öğrenci velilerinin olduğunu belirtmektedir. Verilen bu desteklerle okulun fiziki ihtiyaçları kısmen karşılanmış ancak öğretmen ihtiyacının karşılanması ise uzun zaman almıştır. İlk başlarda Kız Enstitüsü mezunu öğrenciler ücret karşılığında yardımcı öğretmen olarak çalıştırılmış, 1968-1969 eğitim öğretim yılında Sevdinaz Sivas ve Makbule Korkut isimli öğretmenlerin atanmasıyla öğretmen sorunu da çözülmüştür. Bu iki öğretmen, Muğla Kız Meslek Lisesi'nden mezun

olduktan sonra Ankara Kız Teknik Enstitüsü'nde 20 gün kurs görerek başarılı olmuşlar ve Denizli'ye atamaları yapılmıştır. Bu okulda sınıf mevcudu 35'e çıkınca kullanılan sınıf yetersiz kalmış ve 1969 yılında Nebahat Hanım'ın çabalarıyla okul kısmen daha iyi olan Gündoğdu İlkokulu'na (Şimdiki adı Ressam İbrahim Çallı İlköğretim Okulu) geçmiş; buradan da 1971-1972 eğitim-öğretim yılında okulun mevcudundaki artıştan ve bulunduğu binanın yetersizliğinden dolayı İstiklal ilkokuluna geçici olarak taşınmıştır. Bu bina da çok eski ve bakımsız durumda olduğu için o dönemdeki

vali Münir Güney'den yardım istenmiş, Vali Bey'in katkıları ve askeriye'den alınan yardımlarla bina tadilatından geçirilerek eğitim öğretim yapılabilecek hale getirilmiştir. (Ayrıca ek bilgi olarak şunları da vermek gerekir ki, bu dönemlerde çocukların beslenme ihtiyaçları veliler tarafından karşılanmış ve okulun diğer ihtiyaçları da yine velilerin verdiği aidatlarla giderilmiştir. Okula ulaşım servislerle sağlanmış, öğrenci profilini genellikle Denizli halkının her tabakasından insanların çocukları oluşturuyormuş). Bu binada 3-4 yaş ve 5-6 yaş olmak üzere okulun iki şubesi açılmıştır. Bu okul binasının çok zayıf olması nedeniyle 1972-1973 eğitim öğretim yılında şu andaki İl Halk

Kütüphanesi binasının yerinde bulunan eski ticaret lisesi binasına taşınmak zorunda kalmıştır. Bu binada da askeriye'den alınan yardımlarla okulun ihtiyaçları karşılanmış; kısa bir süre burada kaldıktan sonra yine taşınarak 1974'te Sümer İlkokulu'nda 4 şube ile eğitim ve öğretime devam etmiştir. Bu arada okula Zarife Talay ve Ayfer Ediz, Raziye Kösehan, öğretmenler de atanmış ve sınıfları 25'er öğrenci olarak okul toplamda 115 öğrenciyle yoluna devam etmiştir. 1980 yılına gelince okul

müdürü Nebahat Karaokutan kendi isteği ile emekliye ayrılmış, onun yerine Mualla Aktaş Hanım müdür vekili olarak atanmıştır. 1981-1982 yılında okulun adresinde yine bir değişiklik olmuş ve okulu Hürriyet İlkokulu'na taşımak zorunda kalmışlar. Hürriyet İlkokulu'nda Milli Eğitim Anaokulu olarak eğitim ve öğretime devam edilmiş, burada Mualla Aktaş'ın bir buçuk iki yıl görev yapmasının ardından Sabiha Esen Hanım müdür olarak atanmıştır. Bu yıllarda öğrenci sayısı artmış sınıflar 40-45'şer kişilik mevcudlara ulaşmıştır.



1981 yılından itibaren bazı ilkokulların bünyesinde de anasınıfları açılmaya başlamış ancak, Hürriyet İlkokulu'ndaki anaokulu o yıllarda çok takdir ve tercih edilen bir okul haline gelmiştir. Eğitim-öğretim sabah verilmekte iken Hürriyet İlkokulu'na geçildikten sonra sabahçı-öğleci şeklinde düzenlenmiştir. Şube sayısı 8'e, öğrenci sayısı 300'e, öğretmen sayısı ise 20'ye ulaşmıştır.

Denizli'de bir süre Milli Eğitim Müdürlüğü yapan, 12 Eylül döneminde Mili Eğitim Bakanlığı'na atama işleri genel müdürü olarak atanan Yusuf Şahin, araştırmaları sonucunda Denizli'de bağımsız bir anaokulu olmadığını fark etmiş ve onun çabaları ile 12 Ocak 1982 tarihinde Denizli'deki ilk bağımsız anaokulu resmen kurulmuştur. Okul 16 Ekim 1989 tarihinde valilik teklifi ile Zübeyde Hanım Anaokulu adını almıştır.

Milli Eğitim Anaokulu, bağımsız okul unvanını alıp adını da Zübeyde Hanım Anaokulu olarak değiştirdikten sonra sıra, bağımsız bir okul binasının yapımına gelir. O dönemin belediye başkanı Ziya Tıkıroğlu, okul binası için Mevki Sırapılarda bir arsa tahsis eder. Arsanın temininden sonra Milli Eğitim Müdürü Rıza Kültür'ün desteği ile Eğitim Kurumları Yaptırma ve Yaşatma Derneği, okul binasının yapımına başlar ve devletin de desteği ile okul 1991 yılında tamamlanır 1991-1992 eğitim-öğretim yılında, bu gün de eğitim vermekte olduğu binasında, eğitim vermeye başlar.

Milli Eğitim Anaokulu, 1989 yılında adı değiştirilerek, Denizli için her zaman gurur kaynağı olacak Ulu Önder Atatürk'ün annesinin adı Zübeyde Hanım'ın adını almış ve Zübeyde Hanım Anaokulu olarak Denizli'de birçok yeniliğin başlangıcı olmuştur. Yapılırken bağımsız bir anaokulu olarak düşünülen şimdiki binasına 1991 yılında taşınmış, ancak binayı Milli Eğitim Müdürlüğü ile ortak kullanmış ve kullanmaya da devam etmektedir.

Zübeyde Hanım Anaokulu'na 2004 yılında müdür olarak Necla Deligöz atanmıştır. Okul, şu anda adına yakışır bir şekilde, Türkiye'nin en büyük anaokullarından biri olmayı başarmış, bir müdür, iki müdür yardımcısı, 25 öğretmen, 595 öğrenci, 17 yardımcı personeli ile Atatürk ilke ve inkılâplarının önderliğinde eğitim kademesinin ilk basamağında, öncülüğünü, gururla ve başarı ile sürdürmektedir. Bu öncülüğünü ve başarısını da aldığı şu ödüllerle ispatlamıştır:



### **OKULUN BAŞARI VE TEŞEKKÜR BELGESİYLE TAKDİR EDİLEN ÇALIŞMALARI**

- Zübeyde Hanım Anaokulu 2001-2002 Öğretim yılında yapılan denetim sonucuna göre eğitim bölgesinden başarılı kurum olarak belirlenmiş bu başarıdan dolayı Vali Yusuf Ziya GÖKSU tarafından başarı belgesi almıştır.
- 20 Mayıs 2004 Gençlik Haftası Halk Oyunları Şenliğindeki katılımları sonucu Belediye başkanı Nihat Zeybekçi imzalı "TEŞEKKÜR BELGESİ"
- Okul 2007 yılından bu yana Beyaz Bayrak sahibidir.
- Okulun Çıracılık ve Meslek Eğitimi öğrencilerine meslek eğitimi yapma imkanı sağlayarak hayata hazırlanmalarındaki yardım ve ilgilerinden dolayı Denizli Valisi Necati BİLİCAN imzalı "TEŞEKKÜR BELGESİ"
- 15.07.2005-15.07.2011 tarihleri arası "ISO 22000: 2005 Belgesi"
- 29 Ekim 2008 de Denizli Kültür ve Eğitim Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı, Bekir S. Urganlıoğlu imzasıyla vakfa yapılan katkılarından dolayı, "TEŞEKKÜR BELGESİ"
- Zübeyde Hanım Anaokulu yönetim ve öğretmenleri,14.ocak 2008'de "İ. Zübeyde Hanım'ı Anma Gecesi"ni gerçekleştirerek her sene Zübeyde Hanım adına bir anma günü yapılması geleneğini başlatmış bulunmaktadır.



## Bir Denizli Sevdalısı: **SEVİM ERCİYES AKALIN**

**Aysun YAĞCI**  
Türkçe Öğretmeni

Baba Adı: Emin Erciyes  
Ana Adı: Hayrice Erciyes  
Eşinin Adı: Şekip Akalın  
1931- Denizli'de doğdu.  
1948- Denizli Lisesini bitirdi.  
1951- Gazi Eğitim Enstitüsü İngilizce Bölümünden mezun oldu.  
1955- İngiltere'nin Cardiffe şehrinde Wilsh College of Advanced Tecnoogy'de Linguistik eğitimi aldı.  
1957- 1977- Mardin Lisesi, Denizli Lisesi, Ankara Gazi Lisesi, Ankara Fen Lisesi ve Ankara Üniversitesinde İngilizce öğretmenliği yaptı.  
1977- Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi İngilizce öğretmenliğinden emekli oldu.  
2008- Ankara Oran'da yaşıyor.

**"Eski bir Kızılderili inanışına göre her ruh doğduğu yeri ararmış. Çünkü rüzgâr yalnız orada onun adını bilebilirmiş."**

Sevim Erciyes Akalın, şimdilerde Ankara'da yaşayan ve doğduğu kenti, evini ve ismini bilen rüzgârı özleyen, yıllar önce çok kısa bir süre Denizli Lisesi'nde İngilizce öğretmenliği yapmasına rağmen, öğrencileri tarafından hiç unutulmayan adeta onların beyinlerine ve kalplerine kazınmış bir isim. Rüyalarında, şimdi görüntüsü, insanları ve tüm kimliği değişmiş o yemyeşil Anadolu köşesinde ağaçlar içine gömülmüş su şırıltılı evinde dolaşıp duruyor. Sevim Akalın, "Sevda sadece iki insan arasındaki tutkulu sevginin adı değildir. Birey bir kente de sevdalanabilir. Ben umarsız bir Denizli sevdalısıyım" derken onun bu bitmek tükenmek bilmeyen Denizli sevdasını, çocukluğunun Denizlisini sizlere anlatmak istedik ve onunla geçmişe doğru bir yolculuğa çıktık.

Sevim Erciyes Akalın, Denizli'de doğmuş. Annesi 1912 Balkan Harbinde Selanik'ten ailesiyle Denizli'ye göç etmiş; babası ise 1915'te İstanbul ve Amerika'daki gerçekleşmeyen hayallerinin peşinden sürüklenerek Denizli'ye ulaşmış. Zafer İlkokulunun ardından Denizli Lisesi'ni bitiren Akalın, okula başladığı günü, ikinci doğumu olarak nitelendirir. Ona çocukluğunun Denizlisini sorduğumuzda içinde şefkatle koruduğu çocuğun gözüyle bir kez daha geçmişe bakarak anlatmaya başladı:

"Çocukluğumun Denizlisi, evin geniş bahçesi, yan taraftaki irim (çıkma sokak) ve evin yakınındaki Çatalçeşme parkından oluşuyordu. Mevsimlerden canlı olarak hatırladığım hiç bitmeyecek gibi başlayan sonsuz güneşli, gölgeli, çiçek kokulu yazlardı. Her evden geçen arıklar bizim bahçemizi de kuşatır, dere gibi akardı. Bahçelerdeki sebze ve meyvelere serinlik ve hayat verirdi. O kadar çok su vardı ki Denizli'de herkes sadece bahçesini değil sokağı da yıkardı. O yüzden akşamüstleri evlerden gelen kızartma kokuları, hanım elleri, akşamsefaları ve



Cumhuriyetin 10. yılındaki coşkulu kutlamalara katılmak için babam, Belediye Sağlık Memuru Emin Erciyes ile kapının önüne bir tak yaptırılmış. Sağda, mersin dallarıyla süslü kapı bizim evimizin zarif bir hanım eli çekline takmağı olan kapı. Babam benim elimden tutmuş. Arkamda ağabeyim Naci Erciyes orta mektep öğrencisi. Diğer delikanlı bizim evde kalıp okula giden Ada köyü ağasının oğlu Cafer Ertürk. Onun arkasında ablamın sütkardeşi Mahi Ablam. (Annesi gibi o da zenci.) Diğer sahne çalmaya çalışan bir komşu çocuğu olsa gerek.



ıslanmış toprak kokusu birbirine karışırdı. Gürültü yoktu. Sokakta oynayan çocukların çığlıkları ve ara sıra geçen satıcıların kendilerine özgü kelimelerle süsledikleri naralarından başka pek bir şey duyulmazdı. Radyo bile çok az evi süsleyen bir elektronik aletti. Yeni tanışılan bu elektronik iletişim aracı duyulan saygıdan olsa gerek her zaman açılmaz; ancak ajans denilen akşam haberleri asla kaçınılmazdı. Müzik olarak dinlenen sadece klasik Türk müziği parçalarıyla yeni yeni kayda geçirilip hayat bulan türkülerin okunduğu yurttan sesler programlarıydı. Hava karardığında bahçelerde yemek hazırlıkları ile birlikte sivrisinekle savaş da başlardı. Koca Mektep'e yani Lise'ye çıkan caddeden, Çatalçeşme parkının hemen yanından taş döşeli eğri bûğrû bir yola girdiniz mi çoğu tek katlı – yer ev – beyaz badanalı, orta halli evlerin çevrelediği bir sokak başlar. Burası benim sokağımdır. Biraz ilerleyince kocaman bir bahçenin kenarına kondurulmuş iki katlı bir ev görürsünüz. Bahçeye, büyük kanatları olan, çalmak için üstüne demirden zarif bir el tutturulmuş kapıdan girilirdi. Atalar mahallesi 22 numara. İki katlı, o zamanki Denizli deyimiyse Hanay bir evdi. Taş başlayıp tahta olarak devam eden dıştaki merdivenden ikinci kata çıkılırdı. O kattaki büyük odanın yanından asma çardağıyla gölgelenmiş bir taraçaya geçilirdi. Bu taraça balkon olarak kullanılmaya müsait değildi. Sadece salça yapımında ve kurutulması gereken şeylerin kurutulmasında kullanılan bir alandı. Pencereler iki bölümlü alt bölümü yukarı sürülerek yandaki dillerle tutturulan eski tip pencerelerdi. Yukarıdaki iki odandan bir tanesi oturma odası, bir tanesi de benim yattığım odaydı. Aradaki antre de kullanılabilen bir alandı. Alt katta daha basık tavanlı ve yazları serin kışları sıcak olan büyük bir oda ve küçük bir hamam vardı. Gusûlhane denirdi eskiden ona. Zemin katın önündeki alan, bir masa ve iskemlelerin olduğu ve senenin büyük bir bölümünün geçirildiği, üst ve yanları korunaklı, önü açık bir bölümdü. Mutfak, dere boyutundaki anğın üzerine kurulmuş yer ocağı, tel dolap, gaz ocağı ve kiler görevi görecek dolaplarla doluydu. Bahçede bazen yardım alınarak bazen de kendi kendimize yetiştirdiğimiz sebzeler – domates, biber, patlıcan, mısır, kereviz – günün belirgin bir saatini işgal eden uğraşlardı. Yalnız geçen çocukluğumda en yakın dostlarım, bahçemizde yetişen mısırlardı. Koçanlar oluşup püskülleri uzadığında onları konuşabileceğim küçük kızlar olarak düşler ve saçlarını örüp birlikte oynamaya hazırlardım. Ama asıl aşkım bezelye çiçekleriydi. Çok uçuk pembe, eflatun hatta mavi minik çiçeklerin nasıl olup da o yemyeşil enli bezelyelere dönüştüğünü anlayamaz, bir yandan da çiçekleri suçlardım. Keşke hep öyle kalsalardı. Ama her şey değişiyordu; çiçekler ve çocuklar büyüyordu.

İlkokulum, Atalar mahallesinde Zafer İlkokul'uydu. Üç derslikliydi, o yüzden minicik bir okuldu. Sevgili öğretmenim Kenan Ülkü, orada, o minicik ve tertemiz okulda, bana dünyaya yeni bir pencere açtı: Abc'yi öğretti."

Sevim Akalın'ın o yıllarla ilgili unutamadığı anılarından biri, 1939 yılının 24 Nisan'ına ait. O gün, bütün ilkokullardaki öğrenciler, İncilipınar'da buluşmak üzere sözleşirler ve 24 Nisan'da her okuldan üçlü sıra halinde çıkan çocuklar, yürüyerek İncilipınar'a yollanırlar. Öğretmenlerin çocukları bir arada tutma telaşı, ikaz sözcükleri, çocukların bitmek bilmeyen çağılıtları birbirine karışır. Öğretmenler, yanlarına yiyecek almamalarını özellikle tembih ederler. Ama ulu çınarlardan birinin altında durduklarında hepsi birer aç bir kurt gibidir. Ancak duydukları aç kalma endişesi uzun sürmez; bir başka ağaç kümesinin altında kurulmuş kazanlarda nefis etli pilav, ayran ve irmik helvası servisi yapılmaya başlanır. Ortalık aniden sessizleşir ve mutluluk atmosfere yansır. Herkes yorgun ancak çok mutludur; ama



"Komşu Hacı Dedem" öyküsündeki hacı dedemin resmi. 1933 gibi... Babam, annem, ben, ağabeyim, ablam ve Hacı dedem.



İlkokul birincileri ödül töreni hatırası. Ödülüm şık siyah bir kutuda pergel takımı idi. Sağda çocukların hemen arkasında 5. önemli kişinin yanındaki kocaman kurdele benim. Boyum uzun diye en arkadayım.

pek az kişi bu güzel olayın Atatürk'ün hayrı olduğunu bilir. Sevim Akalın, bu şöleni Milli Eğitim'in mi yoksa Delikçinar'da üstünde Süt Damlası yazan binada yeni yeni kurumsallaşan Çocuk Esirgeme'nin mi organize ettiğini hiçbir zaman öğrenemez ancak bildiği tek bir şey vardır o da Atatürk'e duyulan teşekkürün ancak böyle geleneksel bir zarafetle ifade edilebileceğidir.

Sevim Erciyes Akalın'ın ortaokula geçişi yaşam serüveninin de renginin değişmesine sebebiyet verir. Bu değişimin nasıl olduğunu kendi ağzından dinleyelim:

"Ortaokula geçtiğimde o kadar sabırsızdım ki kayıtların başladığı ilk gün gereken evrakı tamamlayıp babama rica ettim. Herkesi kayıt için babası elinden tutup götürürdü. Benim babamın buna vakti yoktu. Kendim gitmeliydim. Öyle yaptım. O zaman Fransızca en revaçta olan yabancı dildi. Henüz ne Marshall planı, ne barış gönüllüsü fiyaskosu bilinmediği için İngilizcenin esamesi okunmazdı. Okula kaydolmaya gelen çocukların ya yanlarında babaları ya da geçerli ve hatırlı referansları olmalıydı. Benim yoksunluğum İngilizce bölümüne kaydolmama sebep oldu. Çok üzüldüm. Bu üzüntüm İngilizceye karşı bende olumsuz bir merak uyandırdı. Fakat hayatın bu sürprizi benim başka bir evrene açılan kapım oldu. Daha ortaokul 1'deyken haşır neşir olmaya başladığım küçük, şişman ve en adi sarı kağıda basılmış Vasif Okçugil lügatı hayatımı değiştiren ufacık ama çok önemli nesnelere biri oldu. Ortaokul 1'de Fauçet isimli ders kitapları okutulurdu. Oradaki derslerden biri "Children and Parents" başlıklı olanıydı. Öğretmen: "Çocuklar bunu kim okuyabilir?" dediğinde çekine çekine parmağımı kaldırdım; çünkü children kelimesini ve okunuşunu Vasif Okçugil'den öğrenmiştim; ama diğer sözcüğü bilmiyordum. Olsun varsın dedim ve okudum: "Children and Pıldırın" Öğretmenim çok güldü; ama ne ayıpladı ne de kızdı. İngilizceye böyle bir cahil cesaretiyle başladım."

Liseyi bitirdikten sonra, babası ihtisas üstüne ihtisas yapan doktor abisini finanse edebilmek için onu üniversiteye göndermeme kararı alır. Bu karara içten içe karşı çıkan Akalın, tam kendi kendine düşünüp bir çözüm ararken Kimya öğretmeni Cemal Yeşilada imdadına yetişir. Kendisini gönderdiği bir görevliyle okula çağırır ve eğitim enstitüleri için açılmış olan sınava gizlice girmesini sağlar. Sonuçta Gazi Eğitim Enstitüsü İngilizce bölümünü burslu olarak kazanan Akalın, böylece sevdiği bir konuyu meslek olarak seçmiş olur. Okulun bitiminde yurt dışı üniversitelerinde değişik burslar kazanır ancak yine babası izin vermediği için bunların hiçbirine gidemez ve o da bir tepki olarak ilk öğretmenlik deneyimini yapmak üzere kendini yollara vurur. İlk öğretmenliğini Mardin Lisesi'nde yapar. Orada yaklaşık iki yıl görev yaptıktan sonra kendi okuluna, yani Denizli Lisesi'ne

öğretmen olarak dönme şansını yakalar. Denizli Lisesinde bir yıl çalıştıktan sonra yine gizlice girdiği British Council burslu sınavını kazanarak İngiltere'ye gider. Dönüşünde yine Denizli Lisesinde çalışmaya devam eder.

Sevim Erciyes Akalın'ın bundan sonraki öğretmenlik serüveni emekli oluncaya kadar Ankara'da devam eder. Aradan geçen bunca yıla rağmen Denizli Lisesindeki ilk öğrencileriyle bağlantısı hiç kopmaz. Öğrencilerinin yüreğinde bu kadar sağlam bir yer kazanan Akalın'a bu işin sırrını sorduk:

"Öğretmenlik bütün çağların saygın bir mesleği olagelmıştır. Ama öğretmenlik elbette bu işi meslek olarak yapanların tekelinde değildir. Çünkü doğduğumuz andan itibaren annemiz, babamız, yakınlarımız, uzaklarımız, dostlarımız ve hatta düşmanlarımız hayatımıza bir ucundan dokunmuş ve yaşamımıza yön veren değer yargılarımızın oluşmasına katkıda bulunmuşlardır. Bu yüzden bizim iyiliğimizi, mutluluğumuzu, başarımızı isteyen bireyler kadar bizi onaylamayan, dışlayan bireyler de ruhumuzun yücelmesine katkıları nedeniyle teşekkürü hak ederler. Yani sonuçta hepimiz birbirimizin hem öğrencisi hem de öğretmeniyiz. Her insanın yaşam deneyimleri bir bilgi hazinesidir. İnsanın bir bilgin ya da filozof olması gerekmez. Önemli olan her hazinenin başkalarıyla paylaşılabilmesidir. Gerçek öğretmen, bilgisini, deneyimini ve birikimini diğerleriyle paylaşabilen ve bundan doyum ve mutluluk alan insandır. Hele bunu meslek olarak yapıyorsa işte bu salt mutluluktur. Bu, bir öğretmenin hiçbir zaman emekli olmamasını gerektirir; çünkü profesyonel öğreticilikten uzaklaşsa bile her zaman etrafında bilgisini yansıtacağı başka bireyler ve gruplar olacaktır. Ashnda esas misyonu emekli olunca başlar."



1960'larda Sevim Erciyes Akalın.

**Sevim Akalın, daima gülümseyen ve etrafına sevgi aşılayan bir insan. Böyle mutlu olmayı nasıl başarıyorsunuz diye sorduğumuzda bize nefis bir öyküyle cevap verdi:**

Lidya Kralı Krezüs devrinin en modern, yeniliğe açık ve zengin hükümdarıdır. Ülkesi ve halkı refah ve mutluluk içindedir. Komşu devletlerle iyi ilişkiler geliştirmiştir. Çünkü askeri yönden de dünyada birincidir. Krezüs'ün hazinesinin zenginliği herkesin dilindedir. Zenginlik ve askeri gücün yarattığı gururla Krezüs giderek kendini eşsiz bir insan gibi görmeye ve yıpratıcı kibir tuzoğuna düşmeye başlar.

Ayrıca dünyanın en mutlu insanı olduğuna inanmak ona tarifsiz bir doyum verir. Bir gün elçiler yollayarak o dönemin en önemli düşünürü Yunan filozof Solon'u ülkesine davet eder.

Solon büyük törenlerle karşılanır. Ülkesinin ve halkının zenginlikleri gözlerinin önüne serilir. Askeri ve sivil gösterilerle onurlandırılır. Son olarak Krezüs Solon'u hazinesine götürür. Her ölümlü gibi Solon da gördüğü şaşaadan büyülür.

Hazine dairelerinden çıkınca Krezüs Solon'a: "Sayın filozof ülkemi gördünüz, insanların refahını, ordunun gücünü ve hazinem zenginliğini izlediniz. Şimdi bana söyleyiniz. Dünyanın en mutlu insanı sizce kimdir?" diye sorar. Krezüs elbette "Sizsiniz Sayın Kral Krezüs" cevabını alacağından emindir. Solon soruyu biraz şaşkınlıkla karşılar. "Kral Krezüs, bir insanın mutlu olup olmadığı ölmeden önce bilinemez" der. Krezüs ısrarlıdır. "Dünyanın en mutlu insanı diye nitelenebilecek birini mutlaka tanımışsınızdır. Lütfen söyleyiniz" diye yineleyince Solon: "Bildiğim kadarıyla dünyanın en mutlu insanı Atinalı bir öğretmendi. Senelerce öğrenciler yetiştirdi. İki oğlu vardı. Onlar da babalarının ardından gençleri eğitip aydınlatmaya devam ettiler" diye anlatırken Krezüs sinirden kıpkırmızı kesilip Solon'u susturur ve bir krala yakışmayacak bir davranışla onu huzurundan kovar.

Aradan yıllar geçer, devran döner. Lidya ile Pers krallığının arası açılır. İki ülkede savaş tamamları çalınmaya başlar. Krezüs modern ve eğitilmiş ordularından emindir. O zamanın en gelişmiş savaş aracı atlı savaş arabaları ve üzerindeki keskin nişancı okçular kuşkusuz savaşın sahibi olacaklardır. Ama olaylar hiç de Lidya'nın lehine gelişmez. Persler Lidya'nın savaş araçlarını ve taktiklerini öğrenmiştir. Karşı saldırı için Pers krallığı sınırlarına hendekler kazıp, içine Hecin develeri yerleştirirler. Lidya'nın atlı savaş arabaları hücumu başlayınca develer bir komutla ayağa kaldırılıp atlar ürkütülecektir. Pers karşı saldırısı başarıyla gerçekleşir, Lidya'nın modern ordusu birkaç saat içinde perişan olur. Kral Krezüs esir alınıp o zamanki başkent Tebriz'e götürülür.

Pers Kralı Darius, Krezüs'ü kentin meydanında hazırlanan odun yığını üstünde yakacaktır. Krezüs bir direğe bağlanır ve odunlar ateşe verilir. Yavaş yavaş alevlerin sardığı mağrur kral Krezüs, "Ah Solon, Solon diye inler." Kral Darius, merak eder. Solon bir Tanrı ya da kahraman değildir. Hemen Krezüs'ü yanına getirir. "Ölümün eşliğinde kimi çağırıyorsun, kimden yardım istiyorsun?" der. Krezüs, Solon'la ilgili anısını anlatır ve o bir bilgedir. Bana hiç kimsenin ölümünden önce mutlu olup olmadığı bilinemez, demişti. Gururum, onu anlamama engel oldu. Onun için inliyorum, diye cevap verir. Pers Kralı duygulanır. Krezüs'ü bağışlar. Söylentiye göre mağrur Krezüs, karşı kraliçe ile Tebriz sokaklarında dilenerek ömrünü tamamlar. Öykü burada biter."

"Elbette herkes gibi benim de mutlu olup olmadığım bu yaşam formunu terk etmeden bilinemez. Ama Solon'a göre dünyanın en mutlu insanının Atinalı bir öğretmen olduğuna bakılırsa benim de mutluluk şansım var gibi görünüyor."

İngilizcede çok hoş bir deyim vardır: Never say good-bye. Say Hello! Yani asla veda etmeyin, merhaba deyin. Sevim Erciyes Akalın'ın da öyle yapıyor ve hepimize merhaba diyor. ■

## MERHABA

Sıcacık bir merhaba dedim  
Dağın güne, ışıyan geceye  
Ve de siz kardeşlerime  
Ellerimi uzattım

Sevgi ve hoşgörüyü akıyor avuçlarımdan  
Yıkıyor bencilliği, kıskançlığı, mutsuzluğu  
Suluyor bitik toprağını  
Anlayış ve bağışlamanın.

Çağalsın diye güzel sözler, soylu davranışlar  
Büyüsün diye dostluk ve arkadaşlık  
Siz sevgili kardeşlerime uzattım ellerimi  
Birlikte büyütelim can çiçeğimizi  
Tanrının lütfettiği  
Yüreğimizdeki  
O sonsuz ve katıksız sevgiyi.

Büyüsün emektar ellerimizde  
Kapsın güzel gezegenimizi  
Şifa olsun yoksunluklara,  
Onarsın hırpalanmış değerlerimizi.  
Yeniden yeşertsin ormanları  
Arıtsın havayı, suyu, insanları  
Silsin yüzlerimizdeki  
Kaygı çizgilerini

Çocuklar ağlamasın  
Gençler hayata darılmasın  
Yaşlılar yalnızlığı tatmasın  
Sevgi sözcükleri düşmesin dillerden  
Yaşama sevinci barsın yüreklerde  
Kızgınlıklar yerine.

Başlarken her yeni güne ve geceye  
Simsıkı sarılalım yaşama,  
Merhaba evren,  
Merhaba mavi gezegen  
Merhaba kardeşlerim  
Hepinize  
Sıcacık bir merhaba.

# Köy Çocuklarının Okuma Macerası

Serap ÇEREZCİ  
Tarih Öğretmeni



**"Sürer eker biçeriz, güvenip ötesine,  
Milletin her kazancı, milletin kesesine,  
Toplandık baş çiftçinin Atatürk'ün sesine  
Toprakla savaş için ziraat cephesine..."**

"Herkes okursa, dağdaki koyunları kim güdecek" derdi babam. Okuyamamış olmasının verdiği kızılgınlık; ya da okumuş öğretmen olan mahalle arkadaşlarına karşı duyduğu imrenme duygusuyla. Kasabada doğmuştu. Ailesinin maddi durumları çocuklarının okutulmasını sağlayacak kadar iyi değildi. 1950'lerin sonu altmışların başında; henüz ilkokula giderken, okul arkadaşlarına simit satarak hayatını kazanmaya başlamıştı. Kısacası şanslı çocuklar kervanında bulunmuyordu. Oysaki bir önceki nesil zamanında, köyde yaşamış olsaydı- köy enstitülerine yalnızca köy çocukları sınavla alınmaktaydı- belki de okuyacak, devletin kendine tanıyacağı olanaklar neticesinde "büyük adam" olacaktı. 1960'ların Türkiye'sinde, küçük bir ege kasabasında devlet memuru olmak büyük adam sayılmaya yetiyordu. Babamın bıraktığı yerden bayrağı devralan, öğretmen olarak "babamın gözünde büyük adam" olmayı bir nebze de başarabilmiş olan 2000'li yılların öğretmeni, tarihin tozlu sayfalarını, karıştırmaya adeta âşık olan ben, geçmişin eğitimcilerini, öğrenim süreçlerini, hayat felsefelerini öğrenmeyi kendime vazife edindim.

Aslında bütün hikâye, Cafer Sadık Abaloğlu Kültür Vakfı'nda düzenlenen derginin işleyiş konulu toplantıda gündeme geldi. Derginin Koordinatörü Besim Ögelman'ın okumuş olduğu Mehmet Emin Aytan'ın yazdığı Gönen, Köy Enstitüsü Yılları isimli kitap -bir eğitimci olarak- haliyle dikkatimi çekti. Derginin Editörü Doç.Dr. Süleyman İnan'ın "Denizlili Köy Enstitüsü mezunlarını kaleme alalım, güzel olur" sözleri üzerine bu küçük denemenin konu çerçevesi belirlenmiş oldu. Kitabın basıldığı Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği vasıtasıyla, Derneğin Denizli şube başkanı Ayşegül Hanım'ı arayıp emekli öğretmenlerimiz ile bizleri bir araya getirmelerini talep ettik. Röportajı Besim Bey ile birlikte gerçekleştirdik. Öğretmenlerimizin yüzlerinde unutulmamış olduklarını hissettiren mutluluğu ve bizler gerçekten eğitime

gönül verdik diyen gözlerindeki ışığı görmek doğrusunu söylemek gerekirse beni de bir hayli heyecanlandırdı.

Sorulması gereken pek çok soru vardı. Köy Enstitülerinin kuruluş hikâyesini, İsmail Hakkı Tonguç'u Hasan Ali Yüceli, Saffet Arıkan'ı ve daha nicelerini. Ama söyleşi o kadar doğal bir seyir izlemeye başladı ki; bizlere sadece dinlemek ve not almak düştü. Kolay değil karşımızda tarihe tanıklık edenler bulunuyordu. 1938 yılında Eskişehir Çifteler Köy Enstitüsü'ne girmeye hak kazanan Bozkurtlu Necati Kahraman, 1 Eylül 1939'da yani 2. Dünya Savaşı'nın başladığı günlerde altıncı sınıfta olduğundan bahsediyordu. Necati Kahraman öğretmenlerinden bazılarının askere alınmaya başladığını söyleyerek konuşmasını sürdürdü. Köy enstitüleri ile ilgili kanunun Çifteler'de hazırlandığını belirten Necati Bey, öyle bir konudan bahsediyor ki uygulanmamak imkânsızdı. Köy öğretmenlerinin yalnızca eğitimci olmadığını takım ve kravatıyla yeri geldiğinde bir kaymakam, yeri geldiğinde tarlası ve ağılıyla bir çiftçi, kısacası bir köyün her şeyi olduğuna işaret etti. Köylerde senet yazma, dilekçe yazma gibi pek çok evrak işinin köy öğretmenin sorumluluğuna verildiğini belirtti ve ekledi: "Bu işler için kahve ısmarlamak istediklerinde kabul etmezdik, rüşvet sayılır derdik".

Sözü buradan alan 1950'de Gönen Köy Enstitüsü Mezunları emekli müfettiş Hasan Hüseyin Kaya evlere tuvaletin köy öğretmenleri sayesinde geldiğini meyve aşılamaı öğrettiklerini en azından bir ağaç diktiklerini belirtiyor. Hasan Hoca sözlerine devam ediyor. "1963 senesinde Tunceli Atadoğdu Köyü'ne teftişe gittim. Baktım ki bayan öğretmenin cümle kapısı kapanmıyor. Muhtara söyledim yaptırmadı. Komşu köyden tamirci gelecek dedi. Binanın çatısı akıyor. Kapıyı çıkarttım tamir ettim, kiremitleri düzelttim. 1941Yılında Gönen Köy Enstitüsü'ne giden Hüseyin Bağbozan "2. Dünya Savaşı'nın tüm yoklukları üzerimizde köyde yaşam umudumuz yoktu" diyor. Ama yukarıdaki satırlar umutsuz olan bu

çocukların yıllar sonra köylerine umut taşıdıklarının en güzel göstergesi değil mi?

Peki diyoruz içinizde okuma isteği vardı, imkânlarınız yoktu ve savaş zamanı bile olsa devlet size el uzattı sınavlara girdiniz Köy Enstitülerinde okumaya hak kazandınız. Okulun şartları nasıldı? Neler öğrendiniz? Gözlerinde hemen beliren o keskin ve ince ışığı yine yakalıyorsunuz. Kendi okul binalarını öğrencileri bizzat inşa ettiği, kendi anlatımlarıyla bir ekmeğin sekize bölünerek yendiği, kavun karpuzun kura çekilerek öğrencilere taksim edildiği ve buz gibi yatakları ısıtılması için birbirlerine evlerinden getirdikleri mısır, kuru üzüm, kavurğa ikram ettikleri ve bazen aşırı derecede bitlendikleri hatta ve hatta karalama kampanyalarına maruz kaldıkları, sürgün yedikleri ama kiminin otuz dört kiminin otuz yedi yıl boyunca severek yaptıkları, gönül verdikleri öğretmenlik mesleğini onlara kazandıran bu okulların özelliklerini öğrenmek için sabırsızlanıyoruz.

Necati Bey, öğretmenlerin rehber konumunda olduğunu belirterek sözlerine başlıyor. Bir dersin işlenişini aktarmasını istiyoruz. Sınıfta guruplara ayırdıklarını her gruba bir konu verildiğini, konu için bir hafta çalıştıklarını belirtiyor. Konuyu hazırlamamız için gerekli gazete, ansiklopedi, broşür dağıtırdı. Bu tür sunumlar, refere (anlatma) ve carrefere (eleştiri yapma) şeklinde iki bölümden oluşurdu. Kendi notlarımızı kendimiz takdir ederdik. Konunun aktarımına göre 'yetişti ya da yetişmedi' derdik. Öğretmenlerin sınavlarda başımızda gözcü olarak bulunmazdı.

Köy Enstitülerinin müfredat programına göre her öğrencinin bir ustalığının olması gerekiyormuş. Hasan Hüseyin Kaya'nın yapıcı ustası, Mehmet Ali Öztürk'ün ise sıcak demirci olduğunu öğreniyoruz. Her türlü alet - edevatı kullanabilir ve hayatımızı kazanabilir durumdaydık. Serbest okuma saatlerinden bahsediyorlar her gün mutlaka ders dışında farklı konulu bir kitap okurduk diyorlar. Hüseyin Bey 1943 yılında İsmet İnönü'nün okullarına ziyarete geldiğini ve kendi isteğiyle kara tahtanın başına geçtiğini belirtiyor. İsmet Paşa fizigi çok mu seviyorsun diye sormuş kendisine Zor soracağım ama demiş. Üç tane sordu üçüne de doğru cevap verdim o da benim başımı okşadı diye gururla gülümsüyor.

Biliyoruz ki bu okullarda yalnızca kültür ve meslek dersleri okutulmamış. Öğrencilerin "Sanatsal Faaliyetler"e ilgi duymaları da sağlanmaya çalışılmış. Biraz bu faaliyetlerden bahseder misiniz diyoruz. Necati Bey, İzmit Kağıt Fabrikası'ndan getirilen kâğıtlar üzerinde resim derslerinde ebru çalışması yaptıklarından bahsediyor. El yazısını yazmayı öğrendiklerini ve şiirleri resmettiklerini anlatıyor. Müzik öğretmenlerinin ünlü orkestra şefi Gürer Aykal'ın babası Tefik Aykal olduğunu belirtiyor. Kendisinin radyodan "Yurttan Sesler Korosu'nu" dinlediğini, özellikle de Muzaffer Sansözen söylerken notaları çıkarıp sınıfın portesine yazdığını böylelikle pek çok türkü öğrendiklerini söylüyor. Hatta 1943 yılında aşık Veysel'in bile okullarına gelip ders verdiğini anlatıyor. Okulda her öğrencinin en azından mandolin çaldığını belirtiyorlar. İstiklal Marşı ve okul şarkılarını çalmak zorunluymuş. İstiklal Marşı'nı çalamayan bir arkadaşımız bir hafta sonra mezun oldu diyor. Öğrencilerin bu okullarda halk oyunları çalışmalarını yaptığını belirtiyor ve ekliyor zeybek, halay, Konya, Karadeniz yöresi... Her türlü halk oyununu öğrendim. Hatta İsmet Paşa'ya ziyareti sırasında, yüz mandolinin ve bir akordeonun eşlik ettiği "Kaleden Kaleye Şahin Uçurdum"

oyununu oynadık ve çok beğendi diyor.

Biraz da, "Cumartesi Eğlenceleri"nden bahsedelim diyoruz. Mehmet Ali Öztürk'ün aklına bir anısı geliyor ve anlatmaya başlıyor. Bir gün coğrafya öğretmenimiz Nazenin Çınar derse gelmekte gecikti. Ben de öğretmenimizin taklidini yapmaya başladım. Öğretmenimiz gelmiş farkına varmadım. Otur terbiyesiz dedi. Oturuyorum terbiyesiz değilim dedim. O hafta ki cumartesi eğlencesinde olayı duyan müdür bey - kendisi ona direktör diyor- benim taklidimi yapar mısın dedi. Hem onun hem de hamile olan biyoloji öğretmenimizin perukla, lastik yastıkla taklidini yaptım. Ayakta alkışladılar. Üç ay sonra arkadaşlar özür diledi. Coğrafya öğretmenim de gösterdiği tepkiye pişman oldu diyor. Cumartesi eğlencelerinin öğrencilerin yeteneklerini gösterme fırsatı verdiğini ve kendilerine olan özgüvenlerini arttırdığını belirtiyor.

Konu, daha sonra "Pazartesi Toplantıları"na geliyor. Nelerden bahsedilirdi diyoruz. Nelerden bahsedilmezdi ki diyorlar. Öğretmenleri, eğitimcileri ve hatta müdürü bile eleştirebilirdik. İyi yönler takdir edilir, aksayan yönler dile getirilir ve düzelmesi için uğraşılırdı. Mehmet Ali Öztürk sözü alıyor. Kurban Bayramı için izin alamadığı bir tatil için bütün okulun huzurunda şunları söylüyor: "Her şey çok güzel ama idareden bir şikayetim var. Çingene düğünü değildi, Kurban Bayramıydı. Anamın patates, yumurta yapmasını; onun kokusunu özledim izin vermediniz". Bunun üzerine müdür özür diliyor ve affedin diyor. "Özür" sözcüğünün gizemli bir sözcük olduğunu ve anlamını o gün öğrendim diyor. Bu toplantılar bize eşitliği ve özgürce korkmadan her şeyi kim olursa olsun haklıysak söyleyebileceğimizi de öğretti diye ekliyor.

Peki diyoruz günümüze gelelim. Neler söylemek istersiniz günümüzün öğretmenlerine ve öğrencilerine. Gözlerindeki ışık birden sönüyor. "Türkiye'nin bir eğitim felsefesi yok" diyorlar. Eğer, Köy Enstitüleri süreci devam etmiş olsaydı; köylerden kentlere göç olmazdı. "Nasıl bir gençlik istiyoruz?" sorusunun yanıtı yok diyorlar. Köy enstitülerinin kapatılmasını ülke için büyük bir kayıp ve ayıp olarak görüyorlar. Komünist yuvaları olarak damga yediklerini, "bu köy çocukları okursa bizi vekil falan yapmazlar herkes okursa dağdaki sürüyü kim güdecek" denilerek, köylerdeki feodal yapının devam



ettirilmeye çalışıldığını belirtiyorlar.

Köy enstitülerinde verilen eğitimin kalitesini, mezun olan öğrencilerin kalifiye insanlar olmalarını, donanımlarını yaşadıkları dönem şartlarının zorlayıcılıklarına rağmen azimlerini, çalışkanlıklarını gördükçe içimde ümit kapısını aralıyor. Gerçekten yürekten isteyen ve bir rüyası olan herkesin öğrenim görebileceğini ve iyi mesleklere sahip olabileceğini fark ediyorum. Bugün, etütlerden, dershaneye koşan, özel hocalardan ders alan ve acaba sınavlarda başarılı olabilecek miyiz diye kara kara düşünen tüm gençlerin köy enstitüsü mezunu öğretmenlerimizden mutlaka biraz konuşup feyz almaları gerektiğini düşünüyorum.

Röportajdan kısa bir süre sonra Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneğinin Denizli Şube Başkanı Ayşegül Hanım'ın davetlisi olarak; dernek üyelerinin belirli aralıklarla düzenlemiş oldukları geleneksel pazar sabahı kahvaltılarına konuk oldum

Köy Enstitülerinden mezun olan eski kuşak öğretmenler ile yeni kuşak öğretmenler hepimiz bir aradaydık. Hepsinde bir delikanlı bir genç kız kadar dinçti. Aralarındaki bağlilik, sohbetlerindeki sıcaklık, konuşmalarındaki ve giyim kuşamlarındaki kültür hemen göze çarpıyordu.

Eğitim Fakültesi mezunu bir öğretmen olarak, köy enstitülü öğretmenlerimizden; eğitim ve öğretimin önemini, öğretmenlerin kendilerini geliştirmesinin -çok yönlü olmasının- zorunluluğunu, ne kadar çetin koşullarda çalışırsa çalışsın hiç yılmaması gerektiğini ve biz öğretmenlerin toplum hayatında yalnızca bir eğitmen değil toplumu değiştirecek, topluma yön verebilecek kadar güçlü bir misyona sahip bulunduğumuzu öğrendim. Bu duyguyu hissettirdikleri için mutluyum. Gelecekte umutlu olmamı sağladıkları için de onlara teşekkür borçluyum. ■



Necati Hoca Hüseyin Hoca (2007)



Hasan Hüseyin Kaya (2007)



Mehmet Ali Öztürk (2007)



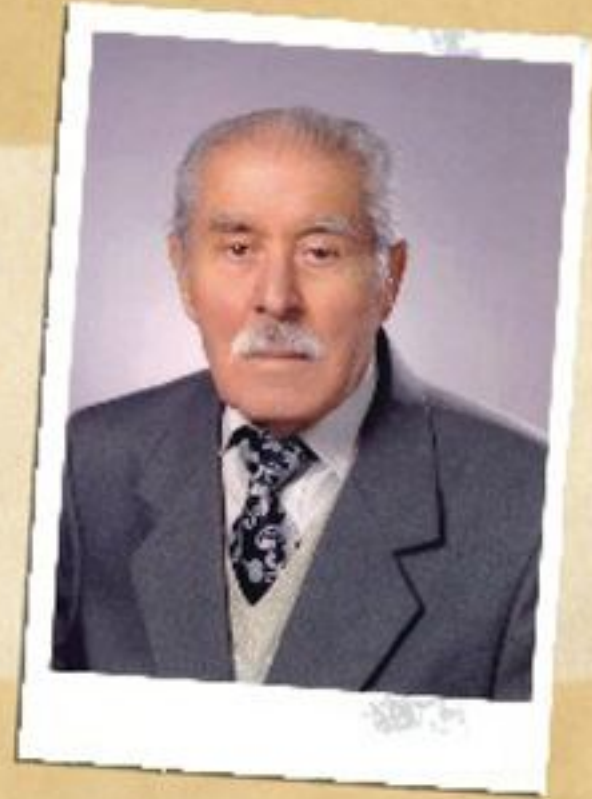
Hüseyin Bağbozan (2007)



Necati Kahraman (2007)

# Köy Enstitülü Öğretmenlerin Duayenlerinden Kemal Güngör

Serap ÇEREZCİ  
Tarih Öğretmeni



Denizlili köy enstitülü öğretmenlerin duayenlerinden Kemal Güngör bizleri sıcak bir temmuz günü Çeşme'deki yazlığının bahçesinde konuk ediyor. Öncelikle, köy enstitülerinin fikir babası olan, İsmail Hakkı Tonguç'tan bahisle sohbetimize başlıyoruz.

Tonguç'un Bulgaristan'dan gelmiş olduğunu, tahsilini ise Almanya'da yaptığını belirtiyor. İsmail Hakkı Tonguç, yurt dışında bulunduğu süre içerisinde; ayakkabıcılık, çıraklık yatılı okullarını gezmiş araştırmış. Daha sonra ülkemizde de bu tür okulların açılabilmesi için çalışmalara başlamış. Tonguç, ülkenin ihtiyacı olan kırk bin okul açamayacağını belirterek, devletin okulların inşaatı için gerekli olan; çivi kereste çamur verebileceğini; köylünün, kum taş ustalığını da koyarak kendi okullarını kendilerinin yapmalarını istemiş. Bu proje ile birlikte; kısa bir süre içerisinde on yedi bin okul yapılmış.

Kemal Güngör, başka türlü okul açığını kapatmanın yolu yoktu diye düşüncelerini dile getiriyor. Bu yöntemle, yirmi bir tane köy enstitüsü kurulmuş. Bu okullar, her sene yüz, iki yüz öğretmen mezun veriyormuş. Böylelikle en kısa zamanda halkın okur yazar yapılması amaçlanıyormuş.

Köy Enstitülerinin zeminini oluşturacak olan eğitim okulları, 1936 yılında açılmış. Dokuz ay süre ile bu okullarda eğitim alan öğretmenler arasından iyi sonuçlar alanlar; bir yıl sonunda, nüfusu az olan on yirmi çocuklu köylere gönderilmişler.

Aslen, Çivril ilçesinin eski adıyla Çöp köy yeni adıyla Şenköy'ünden olan Kemal Güngör, 1925 yılında dünyaya gelmiş. Köy Enstitüsüne kadar uzanan okul hayatını şu sözlerle anlatıyor: "O dönemlerde köy okulları üç sene olurdu. 1935 senesinde köyümüzün üç sınıflı okulunu



Çivril - Devrim İlkokulu öğretmenleri ile (1963).



Muftu Ahmet Hulusi İlkokulu öğretmenleri ile. Ortada müfettiş Mustafa Kemal Güngör (gözlüklü) (1967)



Kızıllı Köy Enstitüsünde Cumhuriyet Bayramı Töreni. Siyah paltolu Müdür Hamdi Akman ve öğretmenler (1942).

bitirdim." 1936 yılında da sekiz kilometre uzaklıktaki Çivril'e sıcak soğuk demeden yürüyerek gelmiş gitmiş ve ilkokulu Çivril'de bitirmiş. Pek çok sohbetle rastladığımız anılarda olduğu gibi; o dönemlerde, köylerde su elektrik bulunmamaktaymış.

Muhtar olan babasının "İzmir Kızıllı'da öğretmen okulu açılmış gider misin" sorusu üzerine hiç düşünmeden evet cevabını veriyor. Çivril'den 19 öğrenci, İzmir'in yolunu tutmuşlar. Okuldaki ilk günlerinde, kaput bezinin içine otlar koyarak yatak ve yastık yaptıklarını belirten Kemal Güngör, üç öğün düzenli yemek yeme şansını elde ettiklerini belirtiyor.

Kemal Güngör, Köy Enstitülerinde hangi dersler okutulurdu şeklindeki sorumuzu, kültür ve meslek dersleri bir arada öğretilirdi diyerek yanıtlamaya başlıyor. Türkçe, Matematik, İngilizce, Resim, Tarih, Coğrafya, Felsefe, Pedagoji, Yurttaşlık Bilgisi ve Halk Oyunları derslerinin yanı sıra; erkeler için, marangozluk, demircilik, yapıcılık, kızlar için ise el sanatları biçki dikiş, ziraat dersleri bulunmaktaymış.

Köy Enstitüsü'nde bir gün nasıl geçirdi diyoruz. Hemen anlatmaya başlıyor. "Kolay değil otuz beş yıl bir mesleğe adanmış, kimi zaman sürgünlerle karşılaşmış bir ömür var karşımızda. Saat: 07: 30 da spor yapılırdı. Mandolin, akordeon, davul eşliğinde yarım saat halk oyunları oynardık. 08: 00 - 12.00 arasında derslerimiz vardı. 12.00- 13.00 yemek arası.13.30 - 17.00'ye kadar yine kültür dersleri verilirdi." Meslek derslerinde yaparak, yaşayarak bir öğrenme söz konusuymuş. Yapıcı bölümünü seçen öğrenciler okulun inşası ile ilgilenirken, marangoz bölümü ise kapı ve pencere aksamı ile alakadar oluyormuş. Yapıcılık ile uğraşan sınıf



Yüksek Köy Enstitüsünde askeri kampta. Karabiberler Çiftliği (1945).



Kızıllı Köy Enstitüsü futbol ve voleybol takımı (1942)





Erzurum - Pulur Köy Enstitüsünde öğrencilerle (1947).



Pulur Köy Enstitüsünde eğitim başı Hamit Özmenek ve öğrencilerle (1947).



İzmir - Kızıllı Köy Enstitüsü Kozanoğlu'na kamp, yemek malası (1942).



Kızıllı Köy Enstitüsü öğretmeni Şevket Gedikoğlu, Kayseri - Pazarören Köy Enstitüsü'ne müdür olarak giderken bir gıyup öğrencisi tarafından istasyonda uğurlanırken (1943).

örneğin okulun çatısının inşaatında yamuğun alanı formülünü ezberleyerek değil, çizerek öğreniyorlarmış ya da tarım derslerinde dikdörtgenin alanını, soğan ya da patates ektikleri toprağın dikdörtgen olmasını sağlayarak buluyorlarmış. Kültür dersleri dışında mutlaka kitap okunur kitabın özeti çıkartılmış.

Okuldaki bütün işlerin bizzat öğrenciler tarafından yapılmasının psikolojik etkileri nelerdir diye sorduğumuzda; arkadaşlık kurumu böylelikle ilerlerdi diyor ve açıklamaya başlıyor. Kızlar bizim elbise ve gömleklerimizi dikerdi, biçki dikiş dersinde. Sütü yoğurt ve peynir yaparlardı, döner sermayeye işlenirdi. Dışarıdan sebze meyve alıyor gibi buğday öğütülürdü, ekme yapardık atlara ve ineklere biz bakardık. Bunlar ekonomik faaliyetti ve dolaylı olarak ekonomiye katkıda bulunuluyordu. Kendin pişir kendin ye derler ya öyle bir şeydi. Devlete yükü yoktu, daha katkısı vardı.

Enstitüden mezun olan öğretmenlerin yaşantıları nasıldı biraz anlatır mısınız dediğimiz vakit; her köy enstitüsü mezununa bir aileyi geçindirecek kadar toprak, on on beş kadar koyun veriyorlardı. Köyün müşterek topraklarından öğretmene verir devlet. Bir inek verdiler. At araba verdiler. Marangoz ise aletleri verdiler ya da yapıcılık ile ilgili aletleri. Öğretmenler, öğleden önce çocukları okutuyor, öğleden sonra ise sanatları ne ise onu yaparlarmış. Akşamları ise, köyün okuma yazma bilmeyen kadın erkek nüfusuna köy odaları ya da camide ders verirmiş. Bu dersler köy öğretmenleri için zaruri olarak açılmış. O yılların bulaşıcı hastalıklardan sıtmanın tedavisi için gerekli olan kinin ilacını hastalara öğretmen dağıtmış. Köy öğretmenleri, köylülere topraklarını ilaçlamasını, zeytin aşılamayı kısacası modern tarımı öğretmişler. Ayrıca, köye su getirilmesi ya da köprü yapımı gibi bayındırlık işleriyle de köy öğretmenleri ilgilenirmiş. Öğretmenlerin, Kemal Bey'in mezun olduğu dönemlerde, maaşı yirmi liraymış ve köyde kalma mecburiyetleri ise yirmi seneymiş. Kemal Güngör, bu nedenden dolayıdır ki; enstitülere seçilen öğrencilerin, %75'i köy, %25'i şehirliler çocuklar arasından seçilmiştir şeklinde durumu izah ediyor.

Peki diyoruz, 1937 yılında girmiş olduğunuz enstitüden mezun olunca neler yaşadınız diye sorduğumuzda gururla karışık bir hüznle karşılıyoruz. Kemal Bey, yüksek öğrenim için Hasan Ali Yücel Yüksek Köy Enstitüsü'ne Ankara'ya gitmiş. Üç yıl da orada okumuş. 1946 yılında kura çekerek, Erzurum Pulur Köy Enstitüsü'ne atanmış. Bir sene orada öğretmenlik yapmış. Daha sonra zorla askere alınmış. Aynı okuldan yirmi altı kişi çavuş askerliğe başlamış. Bartın'da makineli tüfek bölümünde, iki sene sekiz ay askerlik yapmış. Askerlik görevinin bitiminde, MEB'e müracaat etmiş. Muş'ta dört sene gezici baş öğretmenlik yaptıktan sonra sırasıyla Denizli Kale'de öğretmenlik görevini ifa etmiş ve Kastamonu İnebolu'da müfettiş olarak devlete hizmet vermiş. 1982 de ihtilalin etkisiyle dilekçe alınarak %25 fazla ikramiye alabilmek adına zorla emekli yapıldığını belirtiyor.

Söylediklerini özetini çıkarmak gerekirse bizim zamanımızda öğrenmek ve üretmek bir heyecandı diyor. Bizler birer sanata sahiptik her işin üstesinden gelebilecek bilgiyle donandık. Daha sonraları uygulama dersleri kaldırıldı. Öğretmenlerin çoğu "ansiklopedik öğretmen" olarak yetiştirildi. Bizler diyor, atandığımız köylerde köylünün gözünü açtık. Köylüyü ağanın hegemonyasından kurtardık. Son olarak ekliyoruz belki de, bu nedenle enstitüleri kapattılar. ■

# Denizlilili Kadın Şairler



Öğr. Gör. Havva ERGÜR  
Pamukkale Üniversitesi

Tanımını yapamadığımız bazı kavramlar vardır. Şiir de bunlardan biri. Melih Cevdet Anday, "Bütün şiir tanımları üç aşağı beş yukarı buna benzer. Çıkar yol, şiiri tanımlamaktan vazgeçmektir. Tanım akıl işidir, şiir ise akıl dışıdır." der.

Şiir, her türlü duygu ve düşünceyi güzel ve etkileyici sözle söyleme sanatıdır. Şair hissettiğini adeta karşısında biri varcasına, yine hissettiğini sezdirmek amaçlı özgün cümleler kurar. Bu cümleler kişinin kimi zaman yüreğinin ağrısını anlatır, kimi zaman da bir kuş gibi çırpınısını. Bezen taşın mutluluğunu, bazen özlemlerini, bazen de gördüğünü kendi bakışıyla anlatır. Yaşamın her anı sanata yeni bir malzeme oluşturur. Bu nedenle sanat insanın her türlü anını anlatır. Yaşamın özüne ayna tutar. İnsan dilinin anlatamadığı, şiir olarak dökülür kâğıda.

Her insan yazılmamış bir şiirdir aslında. Kadın ise üzerinde en çok yazılan şiir konusudur demek yanlış olmaz sanırım. Kadınlar bir muammadır, çözebilene aşk ola. Peki ya kadınların içinde kopan fırtınalar, suskunluklar... Kadınların içindeki muammalar... Onlar da bazen bir kadının elinde kilim olmuş ilmek ilmek, bazen askerin ardına yakılan bir mani. Ya da Ayşe ninenin dilinde yanık bir türkü. Ağıtlar anaların ağzında ağıttır, masallar anaların ağzında başka bir masal olur. Ve işte kadınlar da şiir yazar. Kadınlar da şairliğe soyunurlar.

Kadın şairlerin sayısı neden azdır? Ya da kadın şair demek doğru mudur? Bir sürü soru var sorulması gereken. Duyguların cinsiyeti var mıdır? Bence yoktur, ancak anneliği düşündüğümde – bir kadın olarak- duyguların cinsiyeti var gibi geliyor. Kadının eline her şey yakışıyor. Bazen hamur vardır elinde, bazen bir örgü ve ne mutluluk ki bazen bir kitap, bazen de bir kalem salınır bir kadın edasıyla defterin üzerinde.

Kadınlar edebiyata en çok sözlü halk edebiyatı ürünleriyle katılmışlardır. Ninnilerle, masallarla, manilerle, bilmecelele katılmışlar söze. Ancak şiir yazıp kitaplaştıranların sayısı erkek edebiyatçılara göre oldukça azdır. Belki yazısız kurallar engellemiş yazmalarını, belki de bastırılmışlıkları, kendine güvensizlikleri. Bazen kendi hem cinsleri tarafından bile desteklenmeyişi gün yüzüne çıkarmamış nice eserleri. Ama şiir yazma isteği öyle bir duygudur ki hiçbir bend onu durduramaz.

Denizli'nin de kitabı olan kadın şairleri var, ancak parmakla gösterilecek kadar az. Belki bu yazıyı okuduğunuzda "ben de yazıyorum, falanca abla da yazıyor." diyeceksiniz. Bir gün gelir, inşallah ismi henüz bilinmeyen tüm kadın şairler de şiirlerini paylaşma imkânı bulurlar. Onlar da yazarlar, yazılırlar.

Sait Faik şiir için şöyle der: "Şiir olmayan yerde insan sevgisi de olmaz. İnsana insanı ancak şiir sevdiren, insanı insana yaklaştıran şeydir."

Kadın ve sevgi ayrılmaz ikili. Kadın yaşamın içinde hep sevgi ile vardır.

Aşkıyla, anneliğiyle, sırdaşlığıyla hep sevgi taşır içinde. Ve insanı sevmeyi öğretir adeta şiirlerle.

Her yılın 8 Mart'ında Dünya Kadınlar Günü kutlanır gelir. Bundan da yola çıkarak "Denizli'de şu anda yaşayan, şiir kitabı olan şairler kimlerdir?" sorusunun cevabını araştırmak istedik.

İşte ulaştığımız. Şükran Kozalı, Hatice Erdemir Kuzu, Melahat Kuzu, Meral Gökkaya, Emel Dirik, Sema Akkurt, Nefise Karataş, Elvan Usul... Ve elbette kitabı olmasa da çok sayıda şiiri olan Meryem Demirli, Hatice Ölmez ve niceleri...

**Şükran Kozalı**, Denizli'de doğdu. İzmir Eğitim Enstitüsü Matematik Bölümü'nü bitirdi. Yirmi yıl öğretmenlik yaptıktan sonra yazmak için emekliye ayrıldı. 22 Mart 1996'da İstanbul'dan dünya şiir severlerine seslenen 'Şiir Uzağı Laboratuvarı'nın Ankara Temsilcisi oldu ve o günü 'Dünya Şiir Günü' ilan ettiler. Edebiyatçılar Derneği'nin kurucu üyelerinden olan Kozalı, 8 Mart 2002'de BETAK'ın (Berlin Üniversitesi Kadınlar Derneği) davetlisi olarak katıldığı Dünya Kadınlar Günü'nde konuşmacı olan tek yazardı.

Kozalı'nın dördü şiir, üçü roman olmak üzere yedi kitabı yayımlandı. İlk kitabı, Etekleri Yelde Kız 1988, İkinci kitabı "Ay Boy Attı Bahçelerde" 1990 ardından üçüncüsü 'Suteni' ve son şiir kitabı olan "Papalina"yı yayınlamıştır. Şiirlerinde matematiğin kavramlarıyla zenginleşen bir dil ve anlatım serbest şiir biçimiyle ortaya çıkmıştır.

Ayrıca 'Gece Çıkmaz Sokak' adlı bir şiiri İsveççeye çevrildi.

'Şiir Biliminde Kuantum Sıçramalar' adlı bildirisini, Pamukkale Üniversitesi Birinci Dil, Yazın, Değiş bilim Sempozyumu'nda sundu; metin, üniversite tarafından yayımlanan kitapta yer aldı. Halen, matematik ve bilimle edebiyatı buluşturan deneme yazıları, şiirleri, Varlık dergisinde yayımlanmaktadır.

"Ay Boy Attı Bahçelerde" adlı kitabında Denizli'yi hatırlatan deyişlerle şiirinde,

.....  
Ve yıllar  
Denizli yaylalarında  
halay çeker gibi  
dokunur  
Alnında tozlu çekileri  
Kulak kesilir  
Üçlü zeybeğin zurnaları  
Mekik sesleri  
Yankılanan  
Horoz vakitlerine  
.....

Serbest biçimde yazılmış şiirlerde aşkı, özlemi, özgürlüğü, savaşı, ormanı, kısacası yaşamın her rengini öykü tadında, güçlü betimlemelerle görürüz. Yer adlarının sık sık geçtiği, şairin yaşama bakışını görebildiğiniz şiirlerde, belki matematikçi oluşundandır ki kelimelerin çözülmeye bekleyen bir formül edasıyla sıralandığını görürsünüz.

**Meral Gökkaya**, 1 Nisan 1960, Babadağ doğumlu, İlköğretim'den sonra okuma imkânı bulamayan bir kadın şair. Evli, iki oğlu ve dört de torunu var.

Bir kere gelmiş, insan dünyaya  
Kimseyi incitip kırmalı değil  
Dört kitabın manasına bakıp da  
Sevmeli insanı dövmeli değil.

"Gurbetçi Ozan" lakabıyla bilinen şair 1986'da şiir yazmaya başlamış, 1500'ün üzerinde şiiri bulunmaktadır. Şiir kitabı "Gülüver Gitsin"i 2003 yılında çıkardı. Halk şiiri esintilerinin hâkim olduğu kitabında içten ve duru dili ve anlatımı dikkat çeker. Mani biçiminde ve serbest biçimde yazdığı şiirlerle, mısralarında yaşama sevecen bakışıyla, her şeye rağmen yaşama tutunma gücünü ve haykışlarını duyabilirsiniz.

Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi'nde adı geçen bir Denizlili şair. Ege'de çok sayıda ilde çıkan gazete ve dergide şiirleri yayınlandı, Bir süre Bizim İller Radyosu'nda "Kültürümüz Kimliğimiz" programını yayınlayıp sundu. Bestelenmiş 32 şiiri vardır. 2002'de Türk Kültürüne Teşvik Ödülü'nü aldı. Egayder'in düzenlediği şiir okuma yarışmasında jüri özel ödülüne layık görüldü. Şair "Gönülden Kaleme" adlı ikinci şiir kitabını maddi imkânsızlıklardan dolayı henüz yayınlamamıştır.

"Köylü Anası"ndan iki dörtlük:

Tarlalarda yürür pabucu çamur  
Evinde dolanır elleri hamur  
Nasırlı eliyle bebesini yur  
Asilden soyludur köylü anası

Misafirperverdir güleçtir hemi  
Seher vakti verir davara yemi  
Cehennem yüzünü görme sen emi  
Melekten soyludur köylü anası....

**Emel Dirik**, 1955 'te Denizli – Karaman Mahallesi'nde doğdu. Çok istemesine rağmen o ada ilköğretimden sonra öğrenimine devam edemedi. Şairliğe adım atan birçok kişi gibi onun da yaşam mücadelesinin her sayfası şiirlerine malzeme oldu. 2003 yılında "Bir Sen Vardin Bendé" adlı şiir kitabını yayınladı.

Daha çok dörtlüklerle yazdığı şiirlerinde, yaşamın acımasız yüzünü dile getirmeye çalışan, bir yandan isyanını bir yandan da boyun eğişini hissettiğiniz bir şiirle karşı karşıya kalırsınız. Şiirlerinde acısıyla tatlısıyla hayatın her anını konu olarak ele aldığı görülür.

"Dertli Bacı" lakabını da kullanan Denizlili şairin şiirlerinden bazıları mahalli sanatçılar tarafından bestelendi. Şiir dışında öyküleri de olan Dirik'in, şiirleri ve öykülerinden bazıları Denizli 'de yayınlanan Olay gazetesinde yayınlanmıştır. 150'den fazla şiiri olan şairin bir de yayınlanmamış bir roman denemesi vardır.

Ev hanımı olan şairimiz, iki erkek evlat bir de torun sahibidir.

Ahu gözlerinde seller gibi yaş  
Bir kadın ağlıyor derdi bilinmez  
Yürekte yarası bağında ateş  
Derdı ne, bu kadın neden ağlıyor?

Belli ki derdi çok çileli başı  
Kimler yaralamış bu garip kuşu  
Belki yokluk belki sevda ateşi  
Derdı ne, bu kadın neden ağlıyor?...



## Nefise Karataş, 1978 Denizli doğumlu. İlk ve orta öğrenimini Denizli 'de tamamlamıştır. Açık Öğretim Fakültesi, Halkla İlişkiler bölümü mezunu. Amatör oyuncu.

1999'da "Çık Su Yüzüne" adlı kitabı yazmıştır. Serbest biçimde şiirler yazan Karataş, yaşamı her şeyiyle sorgulayan ve bu sırada da iletiler verme isteği içinde olan bir şiir anlayışı hakim. Bazen bir baş kaldırış, bazen teslimiyetle yaşamın çelişkilerini, farklı yüzlerini ortaya koymaya çalışan bir şair.

Kadınlarımız var tarlada  
Ekin eken ektiğini biçen  
Baharda yağmura yazın sığağa sevinirler  
Düşünmezler esmerleşen yüzlerini  
Hasat zamanı....

Kadınlarımız var evde  
Halı dokuyan  
Dokuduklarına yaşayamadıklarını, aşklarını,  
Çocuklarını işleyen..

**Melahat Kuzu;** Çal ilçesinin Hançalar kasabası 1955 doğumlu, Helen de orada yaşıyor. 2006 'da "Gönül Telimden" adlı şiir kitabını çıkardı. Kızlar okumaz düşüncesiyle okula gönderilmedi, ancak şiir yazmasını kimse engelleyemedi.

Kitabına otobiyografisini anlattığı " Ben Kim miyim?" adlı şiir kitabıyla başlamış,

"Benim Adım Sevgi" adlı üç şiir dizisiyle devam etmiştir. Yaşama bakışını, ailesini tüm içtenliğiyle tarif eden şiirleri yanında " Ata'ya Şikayet", " Atatürkçüler Ölmez" adlı farklı konularda şiirlerini de görmek mümkün.

"Dünya" adlı şiirinde şöyle bir haykırış duyulur:

Tut be zalim felek tut elimden  
Tomurcuk koparıldım gülümden  
Çırpınım geçmek için selinden,  
Uzatırım elimi tutsana dünya.

Şiirlerinde zaman zaman hece ölçüsüyle, farklı kafiyelenişlerle ahengi sağlamıştır.

**Hatice Erdemir Kuzu,** yine Denizli 'nin Çal ilçesi 1966 doğumlu. Burdur Yüksekokulu, Sınıf Öğretmenliği mezunu. 2000 yılında Açık Öğretim Fakültesi Lisans Tamamlama Programı Türkçe Bölümü'nü bitirdi. Halen bir devlet okulunda sınıf öğretmenliği yapmakta. 2006 yılında "Antik Hüzün" adlı şiir kitabını çıkardı.

Kitabındaki şiirlerini kendi kalemiyle şöyle anlatır:

" Antik birer hüzündür kimi duygular,  
antikacılarda alınıp satılmayan  
türden. Ve geçen yıllardır hüznüleri  
değerli kılan..."

Serbest şiir olarak nitelendirilebilecek şiirler yazmıştır. " Şiir Yazmak Yürekte Haykırışdır Şairin" adlı akrostiş şiirin ilk dördlüğünde şiiri şöyle anlatıyor,

Şiir yazmak yürekte haykırışdır şairin  
İlmek ilmek dokurcasına bir kilimi,  
İşitmese de dinlemesi gibidir,  
Ruhunda çalan besteyi...



**Sema Akkurt,** 1982'de Ankara'da dünyaya gelmiştir. İlk ve orta öğrenimini Denizli 'de tamamlamış, Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesinden mezun olmuştur. 2008'de " Şiirde saklı tesellim" adlı kitabını çıkarmıştır. Kitapta 48 şiir alfabetik sıraya göre dizilmiştir. Dikkate değer bir yönü şiirlerin sıralanışında da bir kompozisyon seziliyor. Mesela alfabetik sıraya da dizilmiş şiir adlarından bir sıralama. Aşk, Aşk Çesaret İster, Aşk Oyunu, Aşksız Kaldım, Avuntu, Buralarda Kalamıyorum, Benim Değil, Bizim Olsun, Çok İsterdim, Deli Gönül, Durdurun, Geçiyor Zaman, Gelme, Gerisi Boş, Gidiyorum... Şiirlerde biçim serbest, kafiyelerle ahenk sağlanmış. Şiirlerin tamamı aşkı, sevgiyi anlatıyor. Çaresizliği, hayali, gerçeği hep bir aşk gözüyle anlatıyor.

"Yalan Dünya" da şöyle seslenir:

Sorma nedir halin  
Anlatacak hiçbir lafım yok  
Yorma dünya hali işte  
Sonunda kalırsın kendinle ...

**Elvan Usul**, Denizlili, öğretmen şair. "İki Kapı Arası" adlı şiir kitabını 2003 yılında çıkarmış. Kendisinin deyimiyle "omzunun değdiği her bir insanın sevgisi-nefreti, özlemi-vuslatı, doğrusu-yanlışı, kısacası his gökkuşağının renklerini boyamış şiirlerine". Şiir kitabının sonuna "mini kesitler" adıyla bir bölüm almış. Burada kısa özlü şiirler görülmekte.

Unutmadım seni  
Akan her nehirde  
Biraz daha sevdim  
Biraz daha büyüttüm acımı  
Bir gün seversin diye  
Güneşe yalvardım  
Ayda buldum seni

En sonda ise sevgiyle ilgili deyişler yazmış ve onları bir arada "Sevgiden Hisseler" olarak okuyucuya sunmuştur. İşte onlardan biri

"Eğer harcamayacaksan niçin para kazanıyorsun?  
Eğer paylaşmayacaksan niçin seviyorsun!"



**Merhum Egeli Araştırmacı ve Yazarlar Birliği Genel Başkanı Şükrü Tekin Kaptan**'ın da yayınlanan kitapların birçoğunun girişinde yaptığı yorumlarla kadın şairlere destek verdiği görülmektedir. Bu vesileyle kendisine Denizlilere verdiği emekleri için bir kere daha şükranlarımızı sunmak ve saygıyla anmak isterim.

Ünlü İngiliz eleştirmen **T. S. Eliot**'a göre, "şiir en milli sanat dalıdır, çünkü bir milleti başka milletler gibi düşündürmek kolay olduğu halde, ona başka milletler gibi hissetmeyi öğretmek imkânı yoktur." Şiiri oluşturan ölçü, ritm, kafiye gibi biçimsel öğelerden tutun da atasözlerine, deyimlere kadar şiir dilinin kelimeleri millilik taşır. Kadın şairlerimizde bu milliğin yanında Denizli kültürünü de buluyoruz. Denizli'nin toprağı, suyu, dağı, taşı, insanı, dili, yüreği... Ancak şairin özgünlüğü hiç kimseye benzemeyişidir aslında. Her şiir, şairinin yüreğini, aklını, anlatır. Ama yine de o yörenin halkı daha iyi anlar şairin demek istediklerini.

Yunan Şair **Simonides** "Resim sessiz bir şiir, şiir konuşan bir resimdir." Yaşamın resimlerini konuşturmak yani şair olmak herkese nasip olmaz. Bir ruh taşkınlığıdır dile gelen. Çerçevesini çizebileceğimiz kuralları da yoktur şiirin. Şair **Bruno**'nun dediği gibi, "Kurallar şiirden çıkar, ne kadar güzel şiir varsa o kadar doğru kural vardır." Her şiirin başka bir tadı var, başka bir ruhu var.

Sözün özü, kadına şairlik yakışır, kadının eline kitap da kalem de yaraşır. Güzel Denizli'den, daha nice kadın şairler elinden çıkmış eserler görmek dileğiyle...

# Denizli'nin Siyasi Temsilinde Kadınlar

Araş. Gör. Ferihan POLAT  
Pamukkale Üniversitesi Öğretim Elemanı

Kadınların siyasi alanda örgütlenme yetenekleri hemen tüm partilerce kabul edilmiş ve partilerin kadın kolları özellikle seçim dönemlerinde en etkin faaliyet gösteren siyasi örgütlerden biri olarak ortaya çıkmıştır. Ne var ki, siyasetin önemli mekanizmalarından biri olan siyasi partiler içinde aktif rol oynasalar da siyasette temsil edilmeye geldiğinde, kadınlar kendilerini temsil etmemektedirler.

Kadın cinsiyetinin temsil kurumları içinde varlığının, Uluslararası Kadın Hareketince geliştirilip BM'in uluslararası hedefleri arasına girmiş ve resmi kabul görmüş bulunan %30'luk "asgari temsil eşiği"nin altında kalması, "eksik temsil" olarak adlandırılmaktadır. Gelişmişlik düzeyine bakılmaksızın tüm ülke siyasetleri gibi, Türk siyaseti de bu açıdan oldukça büyük sıkıntılara sahiptir. Oysa kadınların eksik temsili önemli bir sorundur ve giderilmelidir.

Öte yandan, "kadınların temsili" dediğimiz şey, basitçe, seçilmiş kadınların sayısındaki artışla özdeş değildir. Gerçek anlamda bir temsilden söz edebilmek için, biçimsel temsilin ötesinde kadınların kendi gereksinimlerini formüle edip politikleştirebilecekleri düzeneklerin varlığı gereklidir. Sayısal temsil önemlidir, ancak bütün temsil düzeneklerinin aslında bir amaç değil, araç olduğu anımsandığında, yeterli değildir. Kadın politikacıların politika sahnesindeki bireysel varlıkları, kadınların nesnel olarak farklı gereksinimlerinin etkili bir biçimde karşılanacağına güvencesi değildir. Bir kere, kadınların cinsleri adına konuşma güvenini elde edebildikleri, politika sahnesinde nitel bir değişim yaratabilecekleri, bir başka deyişle biçimsel temsilden gerçek temsile geçebilecekleri bir sayısal eşik vardır. %30'luk "asgari temsil eşiği"ne ulaşmadan, kadınların kendi cinslerinin sorun ve gereksinimlerini temsil etmeleri olanaklı görülmemektedir.

## Tarihsel Arka Plan

Türk kadınına aktif siyasetin kapısı ilk olarak 1930 tarihli Belediye Yasası sayesinde aralanmıştır. Bu kanun sayesinde kadınlar belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı kazanmıştır. 1933 tarihinde ise kadınlara köylerde muhtar olma ve ihtiyar meclisine seçilme hakkı tanınarak kadın temsiline ilişkin alan genişletilmeye çalışılmıştır. TBMM tarafından 1934 yılında kabul edilen "Türk Kadınına Milletvekili Seçme ve Seçilme Hakkının

Verildiğine Dair Kanun" Türk Kadını milletvekili seçme ve seçilme hakkına birçok batı ülkesinden daha önce sahip olmuştur. Ancak yasalar önünde erkek vatandaşlarla eşitlenmiş görünen seçme ve seçilme hakkı siyaset arenasında fırsat eşitliğini sağlamada yeterli olamamıştır. Kadınlara seçme ve seçilme hakkının verildiği 1935'ten bu yana parlamentoda görev yapan 9131 milletvekilinden sadece 236'sı kadındır ki bu da tüm milletvekillerinin sadece %2,5'ini oluşturur. Türk kadınına seçme ve seçilme hakkı verildikten sonra yapılan 8 Şubat 1935 seçimleri sonucunda 18 kadın milletvekili, ilk kez Meclis'e girmiştir. Ancak kadın vekil sayısı 2000'li yılların başına kadar hiçbir dönem 1935-1939 parlamentosu'nun oranına ulaşamamıştır. Kadınların siyasetteki temsil zayıflığı 1961 Anayasası'nın getirdiği çift kanatlı meclis gereği kurulan Cumhuriyet senatosu içinde de varlığını sürdürmüştür. 1961-1980 yılları arasında seçimle gelen 750 senatörden sadece 6'sı kadın iken, Cumhuriyet senatosuna Cumhurbaşkanınca seçilen 75 üyeden sadece 4'ü kadındır. Türk siyasetinde ilk kadın bakan Türkan Akyol, 1971 yılında göreve atanmıştır. Türkiye'nin ilk kadın başbakanı Tansu Çiller ise yine 1990'lı yılların başında (25 Haziran 1993) siyasetin zirvesine çıkabilmeyi başarmıştır. Ancak Türk siyasetindeki bu başarılı kadınlar topyekün Türk kadınının siyasetteki kariyerini sağlamlaştırmaktan çok münferit başarıların sahibi olmuşlardır.

Şimdiye kadar üstünde durduğumuz nokta genel seçimlerde kadın temsiliyle ilgiliydi. Bir de yerel yönetimlerde kadın temsiline ilişkin sorunlar yumağı var ki burada durum daha kötü görünüyor. 2004 verilerine göre yerel yönetimlerin temsil organlarından olan 3208 il genel meclisi üyesinin ise sadece 56'sı kadın iken 34477, belediye meclis üyelerinden 817'si kadındır. 3225 belediye başkanının içinden 9'u DTP, 5'i CHP, 2'si AKP, 1'i SHP ve 1'i DYP olmak üzere, toplamda sadece 18'i kadın belediye başkanına sahiptir (1 il, 5 ilçe ve 12 belde belediyesinin başkanı kadın). Çevre ülkelere bakıldığında ise, kadın belediye başkan oranı Yeni Zelanda'da %26, İspanya'da %11, İtalya'da %6,5'tir. Türkiye'de ise bu oran %0,5'e tekabül etmektedir.

## Denizli'de Durum

Türk kadınının siyasetteki temsili Denizli örneğinde incelediğimizde tablo daha da vahim bir hal almaktadır.

"Türk Kadınına Milletvekili Seçme ve Seçilme Hakkının Verildiğine Dair Kanun'un 1934 yılında kabul edilmesinden bu yana yapılan genel seçimlerde sandığa gidilen 19 dönem boyunca seçilen 135 Denizli milletvekilinden sadece 1'i kadındır. Temmuz 2007 genel seçimlerinde AKP'den ikinci sıra milletvekili adayı olan Selma Aliye Kavaf Denizli'nin ilk kadın vekili unvanına sahiptir. 1920'den itibaren kurulan Türk hükümetleri döneminde sadece 7 Denizlili milletvekili bakan düzeyinde Denizli'yi temsil etmiştir ve hepsi erkek temsilcilerdendir. Bu durum, Türk siyasi elitlerinin önemli bileşenlerinden biri olan Denizli milletvekillerinin özellikle cinsiyet açısından siyasal gücün toplum kesimleri arasındaki dengesiz dağılımını açık bir şekilde gözler önüne sermektedir.

Genel seçimler açısından ortaya konan bu tabloya yönetimler açısından bakıldığında Denizlili kadınların temsilde ne kadar ciddi sıkıntılara sahip olduğu bir kere daha görülmektedir. Nitekim, Denizli belediye başkanları arasında Denizlili hiçbir kadının adı geçmemektedir. 2004 yılı seçimlerinde oluşturulan 33 belediye meclis üyesinden ise sadece 4 kadın belediye meclis üyesi var ki o da milletvekilimiz gibi son dönemin iktidar partisinden. Yerel yönetimlerimizin bir başka temsil yeri olan il genel meclisinde ise 2004 yılı seçimleri sonucunda yer alan 53 temsilciden sadece 1'i kadın ve o da aynı partiden.

## Değerlendirme-Tartışma

Kadının siyasal yaşamdaki temsiline ilişkin yukarıda verilen bilgilerden yola çıkarak, Türkiye'de, siyasette, kadın temsiline ilişkin durumun neden bu kadar vahim bir tablo ortaya koyduğunu biraz sorgulamak gerekmektedir. Böyle bir sorgulamada ilk sıralanan nedenler toplumun gelenekselliğinden kaynaklı olarak cinsiyetlere yüklenen farklı toplumsal roller, vatandaşların büyük çoğunluğunun Müslüman olduğu bir ülkede İslam'ın kadına yüklediği evcimen rol veya ülkenin az gelişmişliği, modernleşemediği için kadınların siyasette aktif rol oynayamaması noktasında getirilmektedir.

Ancak, Denizli özelinden bakıldığında kadının siyasette eksik temsiline ilişkin resmin ne ölçüde yukarıda sıralanan nedenlerle okunabileceği şüphelidir. Çünkü, Türkiye'nin gelişmişlik düzeyi en yüksek illerinden birinde yaşıyoruz, çalışan ve okuyan kadın sayımız ülkenin diğer yörelerine göre daha fazla bir orana sahip. Anadolu'nun pek çok şehriden daha rahat bir sosyal hayatın var olduğu bir kent Denizli. Ancak kadın temsiline ilişkin tablo, ilin sahip olduğu kadın nüfusunun sosyo-ekonomik düzeyi ile tezat içinde. Resmin bu açıdan okunması siyasette kadının aldığı rolün, gelişmişlik düzeyi, eğitim düzeyi v.b gibi değişkenlerle tamamen okunamayacağını da gösteriyor.

O zaman kadınlar olarak dönüp kendimize özeleştiri yapmamız gerekiyor. Peki, genel olarak Türk kadını, özeldede ise Denizlili kadınları siyasette etkin bir aktör olmaktan, temsilden alıkoyan şey ne?

Bu soruya sağlıklı bir yanıt verebilmek için cumhuriyet dönemi boyunca Türk siyasal hayatında kadın kurgusuna daha yakından bakmak gerekir. Türk modernleşmesi ve laikleşme süreci kadın üzerinden kurgulandığı için Türk siyasetinde "kadın" her dönem çok önemli bir imgedir. Türk modernleşme projesinin Türk kadını imgesi, geri kalmış, yoksul ülkesinin kalkınması için Anadolu yollarında mücadele eden,

gerektiğinde savaşan, bu anlamda aktif ve kamusal görünürlüğü olan kadınlara gönderme yapar. Bu görev peşindeki fedakâr ve cefakâr modern kadını suskun ve aseksüeldir. Modern kadının ötekisi olarak kurulan geleneksel kadın, öteki uçta hem cehalet, bağımlılık ve ezilmişliğin hem de çalışkanlık ve fedakârlığın sembolü olarak tanımlanır.

Kadının siyasetteki eksik temsiline ilişkin en büyük eleştiriyi yapanlar siyasetin erkek egemen rotasından dem vurmaktadırlar. Türk Modernleşme projesinin getirdiği geleneksel ve modern kadın kimliği ikilemi, bu gün yine erkek egemen siyaset anlayışının biçimlendirmesiyle zaman içinde siyasal rejim tartışmalarının kurucu dışlamalarına zemin oluşturmaktadır.

Oysa kadın ya da erkek, bir birey ve siyasetin ana malzemesi olarak başlı başına bir "değer"dir. Ancak, Türkiye siyasetinde kadının bir çatışma nesnesine, politik bir araca dönüştürülmesi, kadının kaderini tayinde, özne rolüne bürünmesine önemli bir engeldir. Fakat, kadın, iç içe geçmiş ve derinlemesine içselleştirilmiş çoğul kimlikler taşır. Kamusal kimliklerinin yanında annedir, eştir, teyzedir. Farklılıkların ötesine geçip yaşamın özüne ilişkin paylaşımlara odaklanabilir. Böylece kadın, ayrıştıran bir sembol olmak yerine toplumsal bağın inşasını üstlenebilir. Bunun için de kadınların görünüşleri nasıl olursa olsun kendi aralarında dışlayıcı değil, kapsayıcı bir "baş dil" geliştirmeleri gerekir. Ancak böyle bir bakış açısıyla siyasetteki kadın temsili istenen seviyelere ulaştırılabilir.

Bu gün, Denizli'de, siyasal partilerin kadın kolları dışında, başta Yerel Gündem 21 Kadın Meclisi ve Denizli Kadın Platformu gibi sivil toplum örgütleri olmak üzere 14 kadın derneği yer almaktadır. Denizlili kadınlar bu örgütler içinde erkek egemen toplumsal kuralların kendilerine dayattığı apolitik rolleri başarıyla yerine getirmektedirler. Denizlili kadınların, bu tür örgütler aracılığı ile merkezi ve yerel yönetimlerin yetişemediği veya hizmet götüremediği kadın ve çocuk gibi alanlarda gönüllü faaliyetler yumağı içine gömülmesi, daha genel toplum sorunları hakkında politika üretebilecek potansiyellerini açığa vurmalarında en büyük engellerden biridir. Mesleki ve toplumsal alanda kayda değer bir yükselişe sahip olan kadınlarımızın, kariyer başarılarını siyaset alanına da taşıyabilmek için öncelikle hareket sahalarını sadece bu apolitik alanlarla sınırlamayı reddetmeleri gerekmektedir. Kadını siyasette iken bile, toplumsal cinsiyet rollerine yakın sahalara hapsedmek, erkek egemen siyaset arenasında kadının temsiline niceliği yanında niteliğinin de zayıflamasına neden olmaktadır. Bu nedenle, çalışan kadın nüfusu fazla ve mesleki eğitim düzeyi ülkenin diğer illerindeki hemcinslerinden görece yüksek olan Denizlili kadınlarımızın, hem genel siyasette hem de yerel siyasette ilgi ve hareket alanlarını genişleten aktörler olması gerekmektedir.

Denizlili kadınlar eğitimi, sosyal hayatı, mesleki birikim ve becerileri ile sadece eril siyasetin ilgilenmediği ve hizmet götüremediği alanları değil, karşı cinsleri ile birlikte yaşadığı toplumun tüm yaşam alanlarını biçimlendirme becerisine sahiptir. Bu nedenle, siyasete ve topluma bütüncül bir yaklaşımla çözüm üretebilecek Denizlili kadın siyasetçilerimizin, bir sonraki genel ve yerel seçimlerde Türk kadınına mal olacak yeni başarıları imza atmasını yürekten dilemekteyiz.



# Cumhuriyet Döneminde Denizli'de Kadın Nüfus (1927–2008)

Yrd. Doç. Dr. Tahir Kodal  
Pamukkale Üniversitesi Öğretim Üyesi

Genel bir ifadeyle nüfus, yeryüzünde sınırları belirli bir alanda belirli bir zamanda bulunan insanların oluşturduğu toplam sayı olarak tanımlanmıştır. Devletler ya da ülkeler belirli dönemlerde sınırları içerisinde ne kadar insan yaşadığını ve bunların ne gibi özelliklere sahip olduklarını ilkçağdan itibaren tespit etmek ihtiyacı duymuşlardır. Bir ülkede yaşayan insan sayısı çok çeşitli amaçlar için sayılır veya tespit edilir. Geçmişte ve önceki yıllarda nüfus sayımları askere alınacak ve vergi verecek kişi sayısını tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Ancak, bu amaçlara ek olarak; nüfusun artışını, azalışını, iş, gelir düzeyi, eğitim durumu gibi özelliklerini ve mevcut insan potansiyelini bütün yönleriyle tespit etmek için de nüfusu bilmek gerekmektedir. Çünkü gelişmiş ve gelişmekte olan bütün ülkelerde, kalkınma planlarının yapılması ve uygulanabilmesi için toplam işgücü varlığının ve bunların ne gibi özelliklere sahip olduğunun bilinmesi gereklidir. Aksi takdirde nüfus potansiyeli ve bunun özellikleri bilinmeden hazırlanacak kalkınma planlarının başarılı olması beklenemez. Çünkü farklı yaş, cinsiyet, eğitim seviyesindeki insanların kapasiteleri ve beklentileri farklıdır.

Bu yüzden, nüfusun miktar ve özelliklerinin bilinmesi çok önemlidir.

Osmanlı Devleti'nde ilk modern nüfus sayımı 1831 yılında gerçekleştirilmiştir. Ancak, bu sayımda askerlik yapacakları ve vergi yükümlülerini belirlemek temel amaç olduğundan, kadınlar hesaba katılmadan, daha çok "Millet Sistemi" bağlamında Müslüman-Müslüman olmayan ayırımına göre sonuçlar ortaya konulmuştur. Türkiye'de gerçek anlamda ilk nüfus sayımı Cumhuriyet'in ilanından dört yıl sonra gerçekleştirilebilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk genel nüfus sayımı 28 Ekim 1927'de yapılmıştır. Bu sayımda "De Facto" yani belli bir yerde sayım sırasında var olan yerli-yabancı nüfusun, ikâmetgâhı ve yurt dışında bulunanları dikkate almadan, aynı gün içinde tespit edilmesi yöntemi kullanılmıştır. Bu ve daha sonra yapılan genel nüfus sayımları ve "Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi"ne dayanarak, Denizli nüfusu hakkında ayrıntılı bilgilere ulaşmak ve bazı bilimsel değerlendirmeler yapmak mümkün olmuştur. Bu nedenle, Denizli'nin 1927-2008 yılları arasındaki kadın nüfusu aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Nüfus Sayımı/Tespiti	Kadın Nüfus	Toplam Nüfusa Oranı (%)
1927	134.718	54.9
1935	153.096	53.5
1940	152.302	53.3
1945	165.795	52.4
1950	174.394	51.2
1955	188.952	51.3
1960	214.328	50.3
1965	232.901	50.2
1970	260.784	51.0
1975	279.730	49.8
1980	304.912	50.5
1985	332.114	49.7
1990	371.753	49.5
2000	423.850	49.8
2008	459.049	50.0

Cumhuriyet döneminde yapılan ilk genel nüfus sayımında Denizli'deki kadın nüfusunun erkek nüfusundan daha fazla olduğu görülmüştür. Bunun en önemli nedeni olarak I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele sırasında erkeklerin kadınlara oranla daha fazla savaşa dahil olması ve yaşanan can kayıpları söylenebilir. Cinsiyet itibarıyla kadın nüfusun erkek nüfusa göre fazla olması, 1.000 erkeğe 1.075 kadının karşılık gelmesine yol açmıştır. Bu yüzden, kadınların toplam nüfus içerisinde 134.718 kişi ile temsil edildiği anlaşılmış, oranlarının da %54.9 olduğu hesaplanmıştır. Ayrıca, Cumhuriyetin ilk genel nüfus sayımından 1970 Genel Nüfus Sayımı'na kadar kadınların toplam nüfus içerisinde sürekli olarak erkeklerden fazla nüfusa sahip oldukları, nüfusun yansından fazlasını meydana geldikleri anlaşılmıştır.

Dünya'da ve Türkiye'de II. Dünya Savaşı'ndan (1939-1945) özellikle de 1950 yılından sonra kırdan kente göçün başlamasına rağmen, Denizli'de köyden şehre nüfus transferi biraz daha geç başlamıştır. Bu yüzden, başta dokuma ve tekstil sanayisinde olmak üzere, Denizli'nin ekonomik gelişim ve değişim göstermesiyle, savaşların sona ermesi ve sağlıktaki ilerlemeler bebek ölümlerinin azalması vb nedenlerle kadın-erkek nüfus dengesi kurulmuş, hatta 1975 yılına gelindiğinde kadınların toplam nüfus içerisindeki oranı %49,8'e gerilemiştir. Bu tarihten itibaren Denizli'deki kadın nüfusta hafif artış gerçekleşmiş, toplam nüfus arasında 304.912 kadın yer almıştır. Bu da ancak %50,5'e karşılık gelebilmiştir. Kadın-erkek nüfus dengesi 1985 Genel Nüfus Sayımı'ndan itibaren erkekler lehine bozulmuş, kadın nüfus oranı azalmıştır. Bu durum 1985-2000 döneminde de aynı şekilde devam etmiştir. Cumhuriyet döneminde ilki 2007 yılında uygulanan ve en son olarak 2008 yılında yapılan "Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi" sonuçlarında Denizli'nin toplam nüfusunun 917.836 olduğu belirlenmiştir. Bu nüfusun

da 459.049'unun yani %50'sinin kadınlardan meydana geldiği anlaşılmıştır.

Denizli'de yaşayan kadınların Cumhuriyet dönemindeki sosyal ve ekonomik niteliklerinin burada bütününe ilişkin bilgi verme imkanı yoktur. Ancak, bu konu hakkında bazı bilgileri paylaşmak ve değerlendirmeler yapmak gerekirse, ilk olarak, kadınların okur-yazarlık yada eğitim durumu üzerinde durmakta yarar vardır. Cumhuriyetin ilk genel nüfus sayımında; okuma-yazma işini birlikte yapan kadınların toplam nüfusunun 1.520, yalnız okuma yapabilenlerin ise 136 kişiden oluştuğu tespit edilmiştir. Denizli'nin toplam nüfus içerisindeki okuma-yazma bilenlerin (13.338) oranının %5,5 olduğu ve bu oranı erkek nüfusun yükselttiği düşünüldüğünde, okuma-yazma ve kültürel konularda, kız çocuklarının okutulmaması geleneksel anlayışı ve başka nedeler yüzünden, kadınların erkeklerden daha geride kalmış olduğu söylenebilir.

1950 yılında Denizli'nin toplam nüfusu 340.277'ye, okuma-yazma bilenlerin toplam sayısı da 102.860'a ulaşmıştır. Bu nüfusun 76.003'ü erkeklerden, 26.857'i de kadınlardan meydana gelmiştir. Okuma yazma bilmeyen erkeklerin kadınlardan yaklaşık %50 daha az olduğu dikkate alındığında, kadın nüfusunun eğitilmesi, eğitim-öğretim sürecinden geçirilmesi, annenin bilinçlendirilmesi çalışmalarında varılmak istenilen hedefin gerisinde kalmıştır. Bunun en önemli göstergesi üniversite ve yüksek okul mezunlarının sayısı sadece 363 kişidir. Yüksek okul ve üniversite mezunu kadınların sayısı yine erkeklerin gerisindedir. Bu durum 2000 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarında da pek değişmemiştir. Altı ve daha yukarı yaşlarda bulunan, okur-yazarlık ve eğitim-öğretim durumu incelemeye alınan toplam nüfus (762.924) içerisinde 79.552 kişinin okuma-yazma bilmediği tespit edilmiştir. Okuma

yazma bilmeyenlerin 16.312'si erkek, 63.240'ı kadındır. 2000 yılına gelindiğinde hâlâ okuma-yazma bilmeyen nüfusun çoğunluğunun kadınlardan oluştuğu, okur-yazar durumda olmayan kadınların %79.4 gibi yüksek bir orana sahip oldukları fark edilmiştir. Bu nedenle, kadınlar erkeklerden daha aza eğitim-öğretim sürecinde kalmıştır.

Bir eğitim-öğretim kurumuna devam etmiş, okuma-yazma öğrenmiş olanların toplam nüfusu ise 683.366 kişiden oluşmuştur. Okuma-yazma bilen nüfusun 365.085'i erkeklerden, 318.281'i kadınlardan meydana gelmiştir. Bu da eğitim-öğretim sürecine dahil olan ve devam eden nüfusun %46.5'ine denk gelmektedir. Bu yüzden Cumhuriyetin son genel nüfus sayımında kadınların okuma-yazma bilme noktasında erkeklere yaklaştıkları görülmüştür. Bunun en önemli nedeni olarak, 1980 Askerî Müdahalesi'nden sonra Türkiye'de yaşanan istikrar ve güven ortamında eğitim-öğretim alanında yapılan yatırım ve çalışmalar gösterilebilir. Ancak, bu yakınlaşma "yüksek öğretim" kurumlarından mezun olmada görülmemiştir. 2000 yılına gelindiğinde Denizli'de "yüksek öğretim" kurumlarından birinden mezun olanların toplam olarak

36.755 kişiden oluştuğu belirlenmiştir. İki yıllık yüksek okul ve dört yıllık fakülte bitiren nüfusun 23.307'si erkek, 13.448'i kadındır. Bu sonuçlarda da, yüksek öğretimden geçmiş, mezun olmuş toplam nüfus arasında erkeklerin çoğunlukta olduğu fark edilmiştir. Kadın mezun sayısında, 1950 Genel Nüfus Sayımı'na göre, önemli miktarda artış gözlenmekle birlikte, kadınların yüksek öğretim kurumlarına kadar eğitim-öğretim sürecine katılmada, devam etmede ve bitirmede sorunların olduğu anlaşılmıştır.

Bu sonuçlardan hareketle, Cumhuriyet döneminde Denizli'deki kadınların eğitim-öğretim faaliyetlerine katılma, ilköğretimden yükseköğretime kadar bu sürecin içinde olma oranlarında ve niceliklerinde sürekli bir yükseliş söz konusudur. Ancak, bu yeterli değildir. Geleneksel kültür ve din anlayışı, eğitim-öğretimin sahip olduğu sorunlar, ekonomik yetersizlikler vb nedenler yüzünden istenilen seviyeye ulaşılamamış, 21. Yüzyılın başında özellikle kız çocuklarının ya da kadınların okutulması, okur-yazar yapılması, geleceğin "fikri hür, vicdanı hür" nesillerin ve annelerinin yetiştirilmesi konusunda hâlâ ortadan kaldırılması gereken anlayış ve sorun ortada durmaktadır.



<sup>1</sup> Sunday Üner, Nüfusbilim Sözlüğü, Ankara 1972, s. 11.

<sup>2</sup> Servet Karabağ-Salih Şahin, Türkiye Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası, Ankara 2006, s. 3.

<sup>3</sup> Osmanlı Devleti'ndeki ilk modern nüfus sayımı konusu tartışmalıdır. Genel anlamda 1831 yılında yapılan nüfus sayımı "ilk" modern sayım olarak kabul edilirken, Osmanlı Devleti'nde bütün kazaların nüfusları sayılmamış olmakla birlikte, 1828/1829 yılında hem Avrupa'da, hem de Anadolu'da yapılan sayımın "ilk" modern nüfus sayımı şeklinde olduğu yönünde değerlendirmeler yapılmıştır. Bu konu hakkında bkz. Kemal Osmanlı Nüfusu (1830-1914) Demografik ve Sosyal Özellikleri, İstanbul 2003, s. 56-57.

<sup>4</sup> Osmanlı Devleti vatandaşlarının yönetimini "Millet Sistemi" ne göre teşkilatlandırmıştır. Bu yönetim anlayışında ve "millet sistemi'nin temelinde bugünkü anlamda olduğu gibi 'ırk' değil, 'din' yer almıştır. Bu nedenle, Osmanlı Devleti kendi hâkimiyeti altında bulunan ve farklı dinlere mensup olan insanları ayrı birer 'millet' olarak teşkilatlandırmıştır. Ermeni milleti, Yahudi milleti gibi... Onlara bir tür sözleşmeyle dini hürriyet, kültürel muhtariyet ve idarî işbirliği (idarî muhtariyet değil) statüsünü vermiştir. Bu milletlerin devletle olan ilişkisi en tepedeki Ruhani liderle sağlanmıştır. Bu konu hakkında daha geniş bilgi için bkz.; Osmanlı, (Ed. Güler Eren), Cilt:4, Ankara 1999, s. 197-261

T.C. Başbakanlık İstatistik Umum Müdürlüğü (TCBİUM), 1927 Genel Nüfus Sayımı, Fasikül I, Ankara 1929, s. I-V.

<http://tuikapp.tuik.gov.tr/odnksdagitapp/odnks.zul/30.04.2009>.

<sup>5</sup> Bu konuda daha geniş bilgi için bkz.: Tahir Kadal, Denizli Nüfus Tarihi (1923-2009), IQ Yayınları, İstanbul 2009, (Baskıda)

TCBİUM, 22 Ekim 1950 Umumi Nüfus Sayımı, Vilâyet ve Kaza, Nahiye ve Köyler İtibarıyla Nüfus, Ankara 1954, s. 236.

# Denizli'de Tekstil Sektöründe Çalışan Kadın İşçiler

**Kadınlar güçlü önsezileri,  
sabırları,  
sorumluluk duyguları,  
kolay iletişim kurmaları ile  
iş dünyasında avantajlı  
konumdadırlar.**

Eğitim olanağına kavuşan ve ailesinden tam destek alan kadınların hiçbir Avrupa Ülkesinde görülmediği kadar Türkiye'deki en tepe koltuklarda olduklarını görüyoruz. Sabancı Holding, Yaşar Holding, PWC, Shell, GAP, FritoLay, Metro AG, Merck, ABB, HSBC, JTI gibi şirketler, bugün kadınlara emanet edilmiş durumdadır. Fakat bu şanslı azınlık dışında kalan kadınlar ise iş yaşamında hak ettikleri yerlere ulaşmak için erkeklerden daha fazla çaba sarf etmek durumundadırlar.

Dünyanın birçok yerinde olduğu gibi Türkiye'de de kadınların temel rolü, anne, eş ve ev kadını olmaktır. Kadınların, kendileri ve aileleri için yaptıkları ve yarattıkları, ancak kullanım değeri olduğu halde piyasaya girmeyen ve dolayısıyla parasal karşılığı olmayan her türlü iş (çocuk ve yaşlı bakımı, ev işleri vb.) çalışmadan sayılmamış, "kadının yapması gereken yükümlülükleri" olarak görülmüştür. Oysaki kadınların bu görünmeyen emeğinin değeri ulusal gelirin %40'ına denk düşmektedir (kesk.org)

Kadınların işgücüne katılımı, sürdürülebilir kalkınmanın önemli bir unsuru olarak kabul edilmekle birlikte, işgücüne katılım oranları düşük olup yıllara göre azalma göstermektedir. Türkiye'de kadınların işgücüne katılma oranı 1990'da %34,1 civarındayken, 2002 yılında %26,9, 2004 yılında %25,4, 2007 yılı içinde %24,8'dir. Avrupa Birliğine üye ülkelerde ise kadının işgücüne katılım oranı % 55'dir (tuik.gov.tr).

TUIK'in 2007 verilerine göre; Türkiye'de çalışan 22,8 milyon kişinin 16,8 milyonu erkek iken, sadece 5,9 milyonu kadındır. Kadın çalışanların %65,6'sının da kayıt dışı çalıştığı tahmin edilmektedir. Ekonomik faaliyetlere göre dağılımları ise, %47,3'ü tarım, %38,5'i hizmetler, %14,2'si sanayi sektöründe istihdam edilmektedir. Hizmetler sektöründeki iş alanlarından bazıları özellikle "kadınlar için uygun alanlar" olarak toplumsal kabul görmüştür. Sanayi sektörü, özellikle imalat sanayi halen kadın işgücünün oldukça sınırlı

Araş. Gör. Pınar Savaş Yavuzçehre  
Pamukkale Üniversitesi Öğretim Elemanı

olduğu bir sektördür. Oysa aynı sektörde tekstil, gıda, hazır giyim gibi emek yoğun sanayi dalları için kadınlar halen tercih edilen işgücü konumundadır. Her iki sektörde de özellikle kayıt dışı işyerlerinde yoğunlukla kadın ve çocuk işgücü her türlü sosyal hak ve sosyal güvenceden yoksun şekilde çalıştırılmaktadır. Sosyal güvenlik kapsamında bulunan kadınların %58'i SSK, %33'ü Emekli Sandığı ve %15'i de Bağ-Kur'a bağlı olarak çalışmaktadır (kssgm.org).

## Kadınların İstihdam Alanındaki Sorunları

Kadınların istihdam alanındaki sorunları genelde şöyle sıralanır:

- Kadınların eğitim düzeyi arttıkça, işgücüne katılım olanakları artmaktadır.
- Kadınların hem çalışma yaşamına girmesi, hem de girdikten sonra işte devamları konusunda yasalarda cinsiyete dayalı ayrımcılık söz konusu değildir. Ancak belli iş ve mesleklerin kadınlara uygun işler olarak toplumsal kabul görmemesi, görev dağılımında adil davranılmaması, ekonomik kriz dönemlerinde önce kadınların işten çıkarılması, özellikle kayıt dışı sektörde ücretlerin düşük tutulması gibi bazı ayrımcılık örnekleriyle karşılaşılmaktadır.
- Kadın işgücü ucuz emek olarak emek-yoğun iş kolları olan tekstil, gıda, hazır giyim, tütün gibi sanayi dallarında yoğunlaşmıştır.
- Tanım sektöründeki kadınlar, çoğunlukla ücretsiz aile işçisi konumunda olmaları gelir elde etmemeleri, gelir azlığı nedenleriyle, yasal bir engel olmamasına rağmen sosyal güvenlik kapsamına büyük ölçüde girememektedirler.
- Bir işyerinde çalışmasına rağmen sigortalı olmayan çok sayıda kadın vardır. Ev kadınlara isteğe bağlı sigortalılık imkânı sağlayan Bağ-Kur uygulaması primlerin yüksekliği, prim ödemede eşe bağımlı olma ve yeterli bilgi sahibi olmama gibi nedenlerle sınırlı kalmaktadır.
- Çalışma yaşamına girebilen kadınların çalışma yaşamlarını kısa dönemde bitirmesi ve/veya kariyerde yükselme doğrultusunda tüm potansiyelini ortaya koyamamasının temel nedenleri arasında, ev ve iş yaşamını uzlaştırma konusunda yaşadıkları sorunlardır. Türkiye'de kreş, gündüz bakımevi gibi sosyal destek

kurumlarının yeterli sayıya ulaşamamış olması da bir diğer nedendir.

## Denizli'de Kadın İşçiler

Türkiye'de 9 163 639 kişi işçi olarak istihdam edilmektedir. Bunun 2 061 890'ı kadındır. Eylül 2008 verilerine göre Denizli'de toplam işçi rakamı 147 885'dir. Denizli'de hemen her sektörde kadın çalışana rastlanmaktadır. Fakat ağırlık emek-yoğun tekstil sektöründedir. Denizli'de tekstil sektöründe çalışan sayısı 45 521 iken bunun 22 004'ü -yaklaşık yarısı- kadındır. Yıllardır kentin lokomotif sektörü olan tekstilde yoğun olarak istihdam edilen kadın işçilerimizin sorunlarını ve durumlarını tespit etmek önemli görünmektedir.

Denizli'de kadın işçilerin yoksulluk hallerini ortaya koyma amaçlı yapılan, mülakat temelli bir alan araştırmasına göre; tekstil sektöründe istihdam edilen kadın işçilerin çoğunluğu ilkökul ve ortaokul mezunu olup birkaçı lise mezunudur. Eşleri de





kendileri gibi çoğunlukla ilkokul mezunudur. Denizli özellikle tekstil sektöründe istihdam olanakları nedeniyle hızlı ve yoğun göç almaktadır. Mülakata cevap veren kadın işçilerin önemli bir kısmı, Pamukkale ve Çardak gibi kente yakın çevreden ya da Afyon ve Ağrı gibi başka illerden göç edenlerin hemen hepsinin göç sebebi iş bulabilmektir. Göç edenler, kiralara düşük olmasından dolayı, genelde Karşıyaka Mahallesi ve Sevindik Mahallesinde yaşamaktadır. Hanede istisnalar olmakla birlikte, eşleri de çoğunlukla tekstil ya da mermer işletmelerinde çalışmaktadır. Hatta tekstil sektöründe çok rastlanan bir şey olduğunu ifade ettikleri eşleriyle ters mesailerde çalışarak çocuklarının bakım sorununu çözme yöntemi de ilginç bir çözüm şeklini –geçim stratejisini- oluşturmaktadır. Bazı kadın işçilerin köyden nakit ya da erzak şeklinde yardım aldığına rastlanmıştır. Kadın işçilerin hemen hemen tamamı yaşamlarını kaliteli bulmamaktadır. Kaliteli bir yaşam için para ve konut dışında; güvenlik, temiz bir çevre ve ulaşım imkânlarının iyi olmasını istemektedirler.

Yapılan mülakatlar ve gözlemler sonucu, ortaya konan kadın işçilerin genel profili şöyledir: Çalışma yaşamında olmalarına rağmen, kadınların halen evlerinde söz hakkı olmadığı ve erkek egemenliği altında ezildikleri hatta şiddete maruz kaldıkları belirlenmiştir. Çalışan kadınlar evlerinde de evhanımları kadar çalışmaktadır. Çalışan kadın işçilerin eşlerinin ise kendileri kadar sorumluluk

üstlenmedikleri hatta sorunlar hakkında düşünmedikleri sonucuna varılmıştır. Hiçbiri sinema, tiyatro gibi kültürel etkinliklere katılmamakta, yaşadıkları muhit dışına çıkmamaktadır. Buna da sebep olarak, sadece pazar günlerinin kendilerine kaldığını, onu da ev işleriyle geçirdiklerini belirtmişlerdir. Tüm bunlar kentle bütünleşemediklerini göstermektedir. Bunun da, anomik bir durum, sapma ya da yabancılaşma değil, az gelişmiş ülkelerde kapitalist gelişme ve kentleşme sürecinin bir parçası olarak görülmesi gerekir (Kıray, 1982).

Denizli’de tekstil sektöründe çalışan kadın işçilerimiz, iyi bir eş, iyi bir anne, iyi bir ev kadını, çalışma hayatında iyi bir çalışan olmak için çok çaba sarf etmektedir. Bu farklı kimlikleri işçi kadınların dengeli bir şekilde taşıması da oldukça zordur. Ailelerini kendilerinden çok düşünen fedakâr Türk kadınına en güzel örneklerden birini teşkil eden işçi kadınlarımızın hak ettikleri kaliteli hayata kavuşmaları dileğiyle.

#### KAYNAKÇA

Denizli Sanayi Odası, İstatistikler, [http://www.dso.org.tr/index.php?option=com\\_docman&task=cat\\_view&gid=62&Itemid=160](http://www.dso.org.tr/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=62&Itemid=160)

Kadının Sorunu ve Statüsü Genel Müdürlüğü, Kadın İstihdamı, <http://www.kssgm.gov.tr/>

Kıray Mübeccel (1982). “Az gelişmiş Ülkelerde Metropolenleşme Süreci”, Toplum Bilim Yazıları, Gazi Üniv. İİBF Yay. No. 7. Ankara.

Savaş Yavuzçehre, Pınar (2008) Tekstil Sektöründe Çalışan Kadın İşçilerin Yoksulluk Halleri, Yayınlanmamış Alan Araştırması.

Türkiye İstatistik Kurumu, İşteki Durum ve Ekonomik Faaliyete Göre İstihdam Edilenler, [http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=425&tb\\_id=1](http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=425&tb_id=1) (14.1.2006)

<http://www.kesk.org.tr/kesk.asp?sayfa=kadinyazi&iid=7>, Türkiye’de Kadın Olmak, (14.1.2006)

# Denizli'de Kadın Girişimciliği Üzerine

Arş. Gör. Nagihan Durusoy Öztepe

Pamukkale Üniversitesi Öğretim Elemanı

Görünmezliği hem ev, hem de işgücü piyasasında bakı olan kadın emeğinin değerlendirilmesi ve desteklenmesi kalkınma planlarının başlıca amacını oluşturmaktadır. Kadın girişimciliğinin artması, kadınların çok yönlü becerilerinin ortaya konulması ve ekonomik kalkınmaya kadının da dâhil edilmesi açısından oldukça önemlidir. Bu düşünceden hareketle, Denizli Sanayi Odası ve Stockholm Ticaret Odası, kadın girişimciliğini arttırmak ve desteklemek amacıyla Denizli'de ortak bir işbirliği projesi başlatmışlardır. Tam adı "Kadın Girişimliliğini Geliştirmek için Denizli ve Stockholm Odaları İşbirliği Projesi (D&S FOR DWE)" olan bu projenin başlıca hedefi kadın emeğinin güçlenmesini sağlayarak, kadınların ekonomik kalkınmaya eklenme sürecine katkıda bulunmaktır.

Uzun yıllar kadın kamusal alana çıkamamış; çalışma ortamı ev olmuştur. Nedenleri ülkeden ülkeye değişse de birçok ülkenin emek piyasasında kadınların çalışma yaşamına girmesi oldukça düşük oranlarla telaffuz edilmektedir. Bu durum kendini kadın girişimciliğinde de göstermektedir. Başta eğitim eksikliği olmak üzere, ekonomik ve bürokratik engeller, cinsiyete dayalı ayrımcılık ve ataerkil düşünce yapısı, aslında gelir getirici ve kar sağlayıcı olabilecek kadının üretim etkinliklerinin hep göz ardı edilmesine neden olmuştur. Bu durum, kadın emeğinin değerlendirilmesi için onlara yeni fırsatlar sunulmasını gerekli kılmaktadır.

Sanayileşmenin, ileri girişimcilik ruhuyla yükseldiği Denizli'de, kadın girişimciliğini arttırmak ve kadınların her türlü karar alma mercisinde etkinliğini sağlamak başta sivil toplum örgütleri olmak üzere, Denizli sanayisinin kilit kurum ve kuruluşlarının da temel görevini oluşturmaktadır. Denizli Sanayi Odasının web temelli üye veri tabanı verilerine göre; Mayıs-2008

itibariyle saptanan 460 üyenin yalnızca %6,87'si kadın üye ya da kadın ortaklı üye firmadır<sup>1</sup>. Bu olumsuz tablo Denizli Ticaret Odası ve Denizli Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği'nin üye kayıtlarında da karşımıza çıkmaktadır. İşte bu sosyal sorumluluk bilincinden hareketle Denizli sanayi odasının başlattığı Proje, Denizli'de kadın girişimciliği önündeki engelleri kaldırarak, müteşebbis yeteneğinin güçlü olduğu bu ilde kadın girişimci sayısını arttırmayı amaçlamaktadır.

Bu anlamda, Proje, Denizli'de iş yaşamına girişimci olarak katılmak isteyen ya da halen girişimci olup bu niteliğini geliştirmek isteyen kadınların katılımını hedeflemektedir. Hedef grup arasından seçilen kadınlara, proje sürecince girişimcilik eğitimi ve bir eğitim sertifikası verilmesi planlanmaktadır. Projenin en özgün yanı ise, kadın girişimci adaylarının bilgi ve deneyimlerini diğer girişimci kadınlarla paylaşabileceği bir iletişim ağı kurulmasını öngörmesidir. Bu iletişim ağı, yalnızca Denizli'deki kadın girişimciler arasında değil; aynı zamanda diğer şehirlerdeki ve hatta diğer ülkelerdeki kadın girişimcilerle bilgi alışverişi yapılabilmesine de imkân tanıyacaktır.

Sivil Toplum Diyalogu - AB - Türkiye Odaları Ortaklık Hibe Programı (ETCF) kapsamında gerçekleştirilen bu proje, kadın emeğinin kullanımı sorununa farklı bir açıdan yaklaştığı ve kadın girişimciliği önündeki engellerle mücadele etmede öngördüğü yaklaşımlarla Denizli'de bir ilki gerçekleştirmekte; ayrıca yapılan ve yapılması planlanan benzer projelere de örnek teşkil etmektedir. Denizlimizde, kadın emeğine sahip çıkabilecek diğer kurum ve kuruluşlarla, kadının üretim etkinliklerini değerlendirebilecek yeni projelere imza atabilmek dileğiyle.

<sup>1</sup> Sanayi Odası Mayıs 2008 verileri.

# Denizli’de Sıradan Bir Gün

11 Nisan 2009’da Denizli’de hayatını kaybeden Adıyamanlı işçi Yusuf Yalçın Anısına...

**Elif Emine ÖZER**

Pamukkale Üniversitesi Öğretim Görevlisi

Sıradan bir pazar sabahı diye düşünüyordum, istemeye istemeye yatağımdan kalkarken. Saat dokuz olmadan çöpleri indirmeliyim. Belediyenin çöp biriktirme tanklarını kaldırmasından bu yana çöplerimizi artık istediğimiz zaman çıkaramıyoruz. Çöplerimizi belediye görevlilerinin dağıttığı ve üzerinde yine belediyeye ait armanın bulunduğu siyah poşetlere koyuyoruz, ağzını sıkıca bağladıktan sonra belirtilen saatlerde apartman girişine koyuyoruz. Akşamdan bırakmak da yasak. Sonra bir çöp toplama aracı gelip alıyor. Bir de dönüşüm torbası var. Onun bırakma saati ve günleri de ayrı. Planlı, düzenli ve modern toplum olarak yaşayabilmemiz için gerekli bunlar. Her şeyin bir zamanı olmalı. Zaman zaman biraz erken ya da biraz geç çıkartılan torbaların aç sokak köpekleri tarafından parçalandığı, çöplerin her tarafa yayıldığı ve kokusunun bütün caddeyi kapladığı da oluyor. Dert değil olacak o kadar.

Çöplerimi koymaya çalıştığım torba yırtılıyor ve bir yenisini alıyorum. Bu arada Pazar çantam gözüme ilişiyor. “Çöpleri aşağıya indirmişken semt pazarına da gideyim bari...Yok, olmaz; daha erken. Onun saati ayrı. Önce semt pazarındaki camiden Pazar duası okunacak.” Yoksa geçen hafta olduğu gibi alışverişin tam ortasında duaya yakalanırım. Dua sırasında alışverişi kesmezsem ya da yoluma devam edersem günah işlemiş hissine kapılıyorum. Hem böyle yapmayınca etraftan kötü kötü bakıyorlar adama. İnanç ve geleneklere saygı duyuyor, hürmetle riayet ediyorum. Bir yandan ellerimiz açık duaya iştirak ederken bir yandan da gözümüzle sebzeleri inceliyoruz. En iyisini seçmeye çalışıyoruz. Satıcı da müşteriyi kaçırmama derdinde. Bir eli açık duada, ötekıyla teraziyi düzeltiyor. Hoca da duayı uzattıkça uzatıyor. Çocukluğumda babam bir enbiya hikayesi anlatmıştı. Peygamberimiz, Hz. Ali’yi çağırarak, eğer büyük bir vecd içinde ve dünyevi hiçbir şey

düşünmeden namaz kılsa kendisine bir deve hediye edeceğini söyler. Hz. Ali de bundan kolay ne var diyerek namaza durur. Ama kör şeytan bir türlü rahat bırakmaz. Hz. Ali’nin aklına namaz sonrasında alacağı deveyi düşünür. Hz. Ali namaz boyunca “Acaba kara deveyi mi verecek yoksa ala deveyi mi?” diye muhasebe yapmaktan kendini alamaz. Bizimki de o hesap. Birden bir televizyon programındaki iftar programı geliyor hatınma. Halk iftar çadırından dağıtılan ve belki doymayız ya da dağıtılan yemekten alamayız diyerek evinden getirdiği nevaleleri önüne açmış bekliyor. Yönetmenden komutu alan İlahiyat Fakültesi öğretim üyesi hoca duaya başlıyor. Aradan dakikalar geçiyor, hoca devam ediyor; çocuklar mızızlanıyor. Hoca devam ediyor. Yiyecekler iştahları kabarttıkça hoca devam ediyor. Herhalde dua komutu erken verildi diye düşünüyorum. Ama Hoca her duruma göre hazırlıklı. Süre ne kadar uzun olursa olsun duaya ilave edecek sözler buluyor. Ve nihayet ezanla vuslata eniliyor.

Aniden başlayan korkunç bir gürültüyle kendime geldim. Arkasından bir de homurtu, sonra gürültü ve homurtu birbirine karıştı. Sesler caddeden geliyordu. Balkona çıktım, tahmin ettiğim gibiydi. Büyükçe bir iş makinesi iri kepçesiyle yolun tam ortasına kanalizasyon hendeği açıyordu. Çeşitli amaçlarla bilmem kaçınıcı defa caddemiz kazıldığı için bu duruma alıştık. Bir alt caddenin işini daha dün tamamlamışlardı. Fakat Pazar günü de çalışacakları aklıma gelmemişti. Yolun iki tarafı, iki kavşak arası şeritlerle yaya geçişlerine kapatılmış. Arabam garajda mahsur kalmıştı ve pazartesi günü kullanmam gerekiyordu. Ancak kaldırım boyunca sürüp ara sokağa çıkabilirim diye düşündüm. Yine de bir keşif yapmalıydım. Hemen aşağı indim. Belki de bugün kazma işini bizim apartmana kadar getiremezler. “Pazar günü sizin için tatil değil mi?” diye sordum, genç bir işçiye yanaşarak. Yanık yüzlü



bir gençti. İşi zamanında bitirebilmek için çalışıyorlarmış. Daha kendilerini bekleyen bir sürü iş varmış. "Bugün burayı bitiririz" dedi. "O kadar çabuk mu?" Belediye bu gibi işleri taşeron şirketlere ihaleyle verirken, işin zamanda bitirilmesine ilişkin bir şart da koyuyor tabii ki.

Çalışma bütün gün aralıksız sürdü. Önce paletli iş makinesi, kepçesiyle yola derin bir hendeğe kazıyor. Bir başka makinenin yardımıyla açılan hendeğe büyük tahliye boruları döşeniyor. Sonra işçiler hendeğe girerek daha ince borularla apartman bağlantılarını yapıyorlar. Pazar günü olduğu için mahalle halkı genelde evlerinde. Bizim sıradaki ve karşı sıradaki apartmanların insanların balkonlarda, hummalı çalışmayı izleyip vakit geçiriyorlar.

"Bu işçilerin hepsi doğuluymuş, hep oralardan insanlar gelip burada iş yapıyor, bizim bura gençlerinin rızıkına engel oluyorlar" diyor bir komşum. Ben buna benzer bir sözü de yıllar önce Urfa'da öğretmenlik yaptığım sıralarda duymuştum. O zamanlar Harran Üniversitesi yeni kurulmuştu. Komşum, caddede el ele tutuşarak yürüyen iki üniversiteli genci göstererek "Hep bu batılı gençler gelip buraların ahlakını bozuyor, Allah da rızıkımızı kısıyor" demişti. "Sen niçin kendi memleketinde çalışmıyorsun? Hasretlik çekmiyor musun?" demeyi de unutmamıştı. Rotasyona tabi öğretmenler için orası, burası ayırımı olamazdı. Rızıkını kazanmak yolunda baba ocağını, ana dizini bırakıp gurbete giden binlerce kişiden biriydim. Kıt kanaat geçinerek işimi yaparken, ülkeme hizmet etmenin mutluluğu içinde. Yusuf gibi, bir iş bulmuş olmanın, helol yoldan karnımı doyurmanın mutluluğunda. İlk ataması Diyarbakır'a yapılan İzmirli bir genç öğretmenin televizyonda defalarca gösterilen sevinç gözyaşları bana hiç de yabancı değildi.

İkinci sulanydı. Ev işleriyle meşgul olurken acı acı bir ambülans sesinin ortalığı çınlattığını duydum. Hemen koşup balkona çıktım. Aşağıda bir ambülansın arka kapılarının hızla kapatıldığını ve hemen hareket ettiğini görebildim. Bir de iki üç kişiden oluşan bir polis ekibi. Cadde üzerindeki bir iki dükkânın çalışanları ve bizim apartmanın yöneticisi biraz geriden yaylar çizerek dolaşıyor, ne olduğunu anlamaya çalışıyorlar. İş makinesi tam apartmanın önünde, kepçesini yere koymuş vaziyette duruyor. İşçilerden yalnızca iki kişi var. Karşı kaldırıma oturmuş başlarını ellerinin arasına almış ağlıyorlar. Polis komiseri bir yandan elindeki telsiziyle konuşuyor, sonra ağlayan işçilerin etrafında daireler çiziyor. Zaman zaman omuzlarına dokunarak sınırlı sakinleştirmeye çalışıyor. Balkonlara bakıyorum. Hiç kimse yok. Herkes evlerine çekilmiş. Bütün cadde bomboş. Zaman

zaman kaldırımdan geçen insanlar ne olduğunu anlamak için şöyle bir durup bakıyorlar. Muhatap bulamayınca biraz oyalanıp gidiyorlar. Bir müddet sonra bir resmi araç geldi. İçinden iki kişi inip komiserle konuştular, sonra hendeğe bakıp ellerindeki dosyaya bir şeyler kaydedip işçilerle konuştular. Altıncı kattayım. Hiçbir şey anlaşılmıyor. Ne olduğunu anlamalıydım.

Hemen aşağıya indim. Kapıda yan apartmandan bir komşuyla karşılaştım. İş kazası olmuş dedi. Genç bir çocukmuş. O da pek bir şey bilmiyor. Polisler işçilerle birlikte araçlarına binip gittiler. Diğer resmi araç da gitti. Öylece bakakalıyorum. Sokak hiç bu akşamki kadar boş olmamıştı. Hendeğin yanına gidiyorum o kadar da derin değil. İki metre kadar. Bu kadarlık yerde ne olabilir ki diyorum. Ama olmuş işte. O sırada bir polis aracı kapının önünde durdu. İkinci katta oturan trafik polisi komşumu bırakıp gitti. "Burada bir kaza olmuş" dedim. "Biliyorum" dedi. Acı haberi ondan alıyorum. "Ölmüş"

Adı Yusuf, Adıyamanlı. Yirmi beş yaşında. Ustabasıymış. İki ağabeyiyle birlikte geçen yıl gelmişler Adıyaman'dan. Aceleci davranmış. Diğerlerini beklemeden tek başına inmiş hendeğe. Gayretliymiş, çalışkanmış. Kesilen asfalttan büyükçe bir parça düşmüş kafasına. Oracıkta can vermiş. Nişanlıymış Yusuf. Evlenmek için para biriktiriyormuş.

Kimisi tedbirsizlik dedi, başına kask takmamış. Kimisi kaza dedi, kimisi kader. Kimisi göze geldi dedi Yusuf için. Mutlubaş apartmanı ile Çağlayan apartmanı arasında, apartman insanların kanalizasyon çukurunda karabaşından kan çağladı Yusufun.

Ertesi gün ağabeyleri Yusufun cenazesini alıp bir daha dönmemek üzere terk ettiler Denizli'yi. Sessiz ve kimsesiz. Hiçbir belediye görevlisi görülmedi ortalıkta. Ne yerel gazeteler yazdı, ne de televizyon haber yaptı. Bir hafta önce de yaşanmış böyle bir kaza. Bir işçi ölmüş o zamanda. Kendi evimin önünde olmasa bunu da duymayacaktım demek ki. Mahalleli üzgün ama suskun. Yunus'un dediği gibi:

"Bir garip ölmüş diyeler  
Üç günden sonra duyular  
Soğuk su ile yuyalar  
Şöyle garip bencileyin."

Aynı yaşlarda bir oğlum olduğu için daha bir hassaslaştım. Annesine nasıl haber vereceklerdi? Kuzusunun öldüğünü nasıl söyleyeceklerdi? Kul Mehmet'in yavrusunu kaptırmış koyunundan daha mı az yanacaktı yüreği?

Yavrum kuzum seni aldirdim elden  
Kuzum kuzum der de meler bir koyun  
Usandim da bezdim bu tatli candan  
Kuzum kuzum der de meler bir koyun

Ya babası nasıl dayanacaktı evlatlarından en çok gönül bağladığını kaybetmenin acısına. Bin yıl öncesinden uzanıp gelen Yakup'un feryadıyla hesap sormayacak mıydı ağabeylerinden? Niçin kollamadınız güzel Yusufumu demeyecek miydi? Ağlamaktan onun da gözü görmez olmayacak mıydı?

Kimsesizliğine mi yanayım, gençliğine mi? Yine Yunus sesleniyor canevimden:

Şu dünyada bir nesneye  
Yanar içim, kögnür özüm  
Yiğit iken ölenlere  
Gök ekini biçmiş gibi.

Ne annenin ne de babanın feryadını duyan oldu. Büyük şehirdi burası. İş beklemezdi. Daha açılacak çok çukur vardı. Döşenecek daha binlerce boru... Kısa sürede dolduruldu Yusuf'un can verdiği çukur ve bir başka işçi doldurdu Yusuf'un boş bıraktığı yerini. Hiç zor olmadı, bu işsizlikte ucuza çalışan işçi temin etmek. Keçeler yeni hendekler açmaya koyuldu. Buralarda ağlayanı olmadı Yusuf'un. Yalnızca Ferhat geldi rüyamda çukurun başına. "Demek sen de Şirin'ine kavuşmak için hendek kazıyordun, su getirecektin şehre" dedi. Kimse duymadı benden ve arkadaşlarımda başka. "Hayır Ferhat, O su getirmeyecekti, kanalizasyon borusu döşeyecekti" diye seslendim. Anlamadı ne demek istediğimi. "Boru, künk, büz döşeyecekti." Hiç duymamıştı bu sözcükleri. "Zaman değişti Ferhat" dedim. "İnsanlar çoğaldı, şehirler kirlendi, insanlar kirlendi, hepimiz kirlendik. Apartman insanların kirlerini alıp götürmesi için hendek açıyordu Yusuf." Duymadı beni Ferhat "Demek sevdiğine kavuşmak için hendek açıyordu bencileyin." dedi karanlıkta kaybolup giderken. Hiç zaman kaybetmedi işçiler. Daha büyük borular döşemeye başladılar, daha büyük ve daha büyük. Apartmanların boyunu aştı borular. Ve apartmanlar sürüklenmeye başladı içlerinde. Yine de temizlenmedi şehir. Her çukur açılışında Nemrut dikiliyordu başlanına ve balyoz indiriyordu rast gele bir işçinin başına. Kehaneti önlemek için:

Kendi büyüttüğü bir erkek çocuk tarafından öldürüleceğini söylemişti kahinler. Onun için bir bir öldürüyordu çocukları. Hem de kendi çektiği ıstırapın yöntemiyle. Zalim hükümdara bir sivrisinek musallat etmişti tanrı. Bumunda giren sivrisinek beynini kemiriyordu sürekli. Nemrut acısını dindirmek için keçeden bir tokmak yaptırmış, her başı ağrıdıkça tokmağı başına

vurduruyordu. Ortak etti kendi acısına gençleri. Her çukur açılışında o da balyoz indirdi başlanına. Hem razı olur muydu işçi kölelerinin ta buralarda çalışmasına. Bir ara acısı dinince karanlıkta kayboldu Nemrut. O giderken Duman Adamlar belirmeye başladı birer birer, ellerinde projeler ve çizimler:

Michael Ende'nin çocuk romanından çıkıp gelmişler. Gri fraklar giyiyorlar, gri iş çantası taşıyorlar ve gri sigara içiyorlar. Hepsi de çok zeki ve tek bir amaçları var: İnsanları bir saniye bile boş bıraktırmadan çalıştırmak. Güçleri tükeninceye dek. Binalar dikecekler, fabrikalar kuracaklar, şirketler açacaklar. Her yerde karşımıza çıkıyor bu proje adamları. Uçakta, bankada, vergi dairesinde, caddede. İşte buraya da geldiler. Bu borular yetmezmiş. "Seneye bir daha kazmak gerek, daha büyük borular döşenmeli. Bir sene su boruları yenilenmeli, bir sene kanalizasyon. Öteki sene doğal gaz borularını değiştirmeli. Zaman yok, zaman yok, zaman yok. İşçiler mesaiye kalmalı, hafta sonları da çalışmalı, dinlenmek zaman kaybıdır. İş çok, iş çok, iş çok. İşsiz de çok, işsiz de çok. Kann fokluğuna çalışsınlar. Biri ölünce hemen yeri doldurulur. Kazmalı, her yeri kazmalı, her tarafı kazmalı"

Bir yandan caddeyi boydan boya işaretliyorlar, bir yandan düşünüyor. Bir yandan da gür sesleriyle konuşuyorlar, ellerinde dosyaları ve hesap makineleri. Tanıdık bir ses bölüveniyor Duman Adamların sesini. Bu bizim pazar duası okuyan hocanın sesi. Şehitlerin isimlerini sayıyor birer birer, Fatıha okumak için. Uzun uzun sayıyor. Ne de çok şehit varmış memleket uğruna canını veren. Duman Adamlar aniden kalakalıyorlar yerlerinde. Dosyalarını bırakıp saf saf diziliyorlar sonra. Konuşmaları kesiliyor. "Tamam" diyorum. "Devam et hoca. Maden ocaklarında hayatını kaybedenleri say, inşaat temellerinde hayatını kaybedenleri say, elektrik direğinde hayatını kaybedenleri say, yol çukurlarını doldururken hızla gelen arabanın çarptığı işçiyi say, zift tankerinin içini boyamak için giren, bir daha da çıkamayan Toki işçisini say. Yusuf'u da unutma." Hoca saya saya bitiremiyor. Hoca saydııkça Duman Adamlar hareketsiz duruyor ve susuyor. Ama daha kafalarından kim bilir ne kadar projeler geçirerek... Sabahın ilk ışıklarla dağılıyorlar birer birer.

Sıradan bir gün başlıyor yine. Yol keçesinin sesi bir üst caddeden geliyor. Okula giden çocukların civıltısı duyuluyor ara sıra. Ve işçilerin sesi karışıyor çocukların seslerine. Ha gayret arkadaşlar. Bu gün bu cadde bitecek...

# yaşanabilir bir dünya için bez torba kullanalım



DOÇEV



## HURİYE ŐEN

Denizli'nin tek helvacısı olan Helvacı Mustafa'nın kızı olarak 1906 yılında doğan Huriye Ően, 1926 yılında Köy Öğretmenliği kursuna giderek öğretmen oldu. İlk görev yeri Babadağ'dı. Daha sonra Honaz'a atanan Ően, o dönemin Jandarma Komutanı olan Mehmet Ően ile evlendi. 1931 yılında oğlunun doğumunun ardından rahatsızlanan Huriye Ően, yaşamını yitirdi.